

DE JAREN VAN

BARTELTJE DORENBOSCH

1844 - 1907

DEEL IV 1886 - 1894

INHOUD

1886.....	3
PALINGOPROER (1886)	4
GERONIMO (1886).....	6
1887.....	8
FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS VEROORDEELD (1887).....	9
BLOEDIGE ZONDAG (1887)	10
1888.....	12
HET DRIEKEIZERJAAR (1888)	15
1889.....	16
ZIEKTE WILLEM III (1889).....	17
WERELDTENTOONSTELLING VAN 1889	18
1890.....	22
HELGOLAND (1890).....	22
EMMA (1890)	24
HET BLOEDBAD VAN WOUNDED KNEE (1890).....	26
1891.....	29
DE KONINKLIJKE PAKETVAART MAATSCHAPPIJ (1891)	29
PARIJS-BREST-PARIJS (1891)	31
CORNELIS JOHANNES KIEVIET (1891).....	32
1892.....	33
ELLIS ISLAND (1892)	33
PIERRE DE COUBERTIN (1892)	35
SPOORWEGKAART (1892).....	36
1893.....	37
JAAP EDEN (1893).....	37
DE RAMP VAN WIERUM IN 1893.....	40
AUGUSTE VAILLANT (1893)	41
1894.....	44
MARIE FRANÇOIS SADI CARNOT (1893)	44
ALFRED DREYFUS (1894).....	45
LOMBOK-OORLOG (1894)	45

DE JAREN VAN BARTELTJE DORENBOSCH

1844 - 1907

1886

GEBEURTENISSEN

JANUARI

4 - IN AMSTERDAM WORDT DOOR PIETER VAN DIGGELEN EN ANDEREN DE ZUIDERZEEVERENIGING OPRICHT. DE OPRICHTERS STREVEN NAAR AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE EN DE WADDENZEE.

4 - DE CLASSIS VAN DE NEDERLANDSE HERVORMDE KERK IN AMSTERDAM SCHORST 80 OUDERLINGEN, KERKERAADSLEDEN EN PREDIKANTEN. ONDER HEN IS OOK ABRAHAM KUYPER.

6 - DE GESCHORSTE AMSTERDAMSE PROTESTANTEN BEZETTEN DE NIEUWE KERK DOOR EEN PANEEL UIT DE DEUR TE ZAGEN.

18 - IN ENGELAND WORDT DE EERSTE HOCKEYBOND OPRICHT.

29 - KARL BENZ KRIJGT PATENT OP DE BENZINEMOTOR.

FEBRUARI

7, 8 EN 9 - IN DE PROTESTANTSE GEMEENTEN VAN KOOTWIJK, VOORTHUIZEN EN REITSUM BEGINT DE DOLEANTIE.

14 - DE EERSTE TREIN MET SINAASAPPELEN VERTREKT UIT CALIFORNIË NAAR HET OOSTEN VAN DE VERENIGDE STATEN. DE DRIEBERGSE IJSClub "DE EENDRACHT" WORDT OPRICHT OP 24 FEBRUARI 1886.

MAART

6 - PRINSES EULALIA VAN SPANJE TROUWT TE MADRID MET PRINS ANTON MARIA VAN ORLÉANS-BOURBON, KLEINZOOON VAN DE FRANSE EX-KONING LOUIS-PHILIPPE.

13 - DE FRIESCHE IJSBOND WORDT OPRICHT OM HET FRIESE IJSWEGENNET TE ONDERHOUDEN, VERNIELINGEN DOOR STOOMBOTEN IN DE KANALEN EN SLOTEN EN STROMINGEN DOOR ZEESLUIZEN TEGEN TE GAAN.

15 - NEDERLANDSE GYMNASIEK VERBOND OPRICHT.

18 - TIJDENS DE HERDENKING VAN DE COMMUNE VAN PARIJS, MONDT EEN BIJEENKOMST OP DE PLACE SAINT-LAMBERT IN LUIK UIT IN EEN OPTOCHT DOORHEEN DE STAD. TIJDENS PLUNDERINGEN EN DE DAAROPVOLGENDE TUSSENKOMST VAN DE RIJKSWACHT STERVEN MEERDERE BETOGERS ONDER DE SABELS. DIT IS HET BEGIN VAN TWEE MAANDEN RELLEN EN STAKINGEN, DIE ZULLEN LEIDEN TOT DE EERSTE SOCIALE WETTEN IN BELGIË.

31 - HET VERENIGD KONINKRIJK SLUIT EEN VERDRAG MET HET SULTANAAT MAHRA, DAT VOORTAAN, INCLUSIEF HET EILAND SOCOTRA ALS PROTECTORAAT ADEN DOOR HET LEVEN ZAL GAAN.

APRIL

8 - CARL GASSNER VERKRIJGT OCTROOI OP DE DROGE ZINKBATTERIJ.

25 - PASEN VALT DIT JAAR OP DE LAATST MOGELIJKE DATUM.

MEI

1 TOT 4 MEI - HAYMARKET RIOT: ONLUSTEN TUSSEN POLITIE EN VAKBONDEN IN CHICAGO.

2 - ERICUS GERHARDUS VERKADE RICHT DE BROOD- EN BESCHUITFABRIEK DE RUYTER OP.

8 - DE FRISDRANK COCA-COLA WORDT GELANCEERD.

DE GRENS WORDT VASTGELEGD TUSSEN FRANS-WEST-AFRIKA EN PORTUGEES-GUINEA, WAARDOOR HET GEBIED ROND DE CASAMANCE DEFINITIEF FRANS WORDT

JUNI

10 - LUITPOLD WORDT PRINS-REGENT VAN BEIEREN.

11 - DE NATIONALE VERGADERING (FRANKRIJK) NEEMT DE "PRETENDENTENWET" AAN DIE BEPAALT, DAT DE HOOFDEN VAN DE HUIZEN BOURBONN, ORLÉANS EN BONAPARTE IN HET BUITENLAND MOETEN GAAN WONEN.

JULI

18 - DE KUSTTRAM, DIE SINDS VORIG JAAR RIJDT TUSSEN OOSTENDE EN NIEUWPOORT, IS VERLENGD NAAR VEURNE.

24 - DE EERSTE LEIDSCHEN ZWEMCLUB (LZC) WORDT OPRICHT. DE CLUB, DIE LATER HAAR NAAM ZOU WIJZIGEN IN LZ 1886, IS EEN VAN DE MEDE-OPRICHTERS VAN DE KNZB.

25 - IN DE AMSTERDAMSE JORDAAN VALLEN 26 DODEN BIJ HET PALINGOPROER.

PALINGOPROER (1886)

HET PALINGOPROER WAS EEN VOLKSOPSTAND IN DE JORDAAN IN AMSTERDAM OP 25 JULI EN 26 JULI 1886. DE RELLEN ONTSTONDEN TOEN DE POLITIE HET SPELEN VAN HET VERBODEN SPEL PALINGTREKKEN AAN DE LINDENGRACHT PROBEERDE TE VERIJDELEN. BIJ HET OPROER DAT VOLGDE VIELEN 26 DODEN. SOCIAAL HISTORICI PLAATSEN DE GEBEURTENISSEN IN EEN CONTEXT VAN MAATSCHAPPELIJKE SPANNINGEN ALS GEVOLG VAN TOENEMENDE (SOCIAAL-ECONOMISCHE) VERSCHILLEN IN DE 19E-EEUWSE AMSTERDAMSE SAMENLEVING.

AANLEIDING

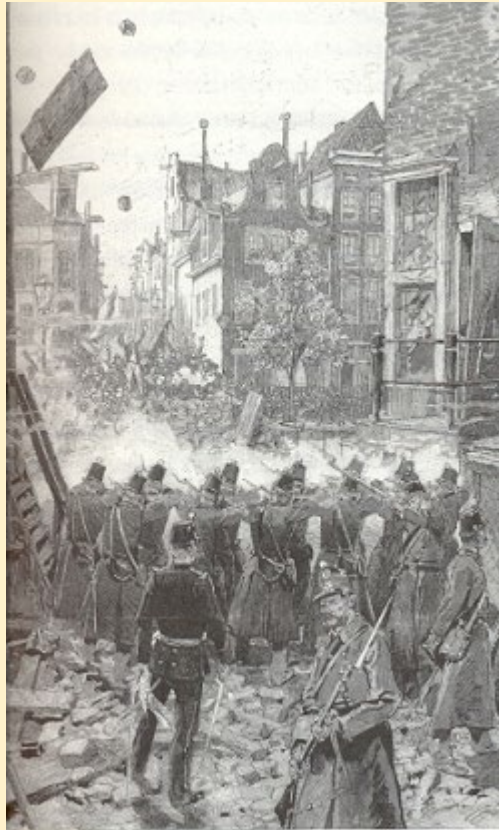
HET PALINGTREKKEN WAS EEN OUD AMSTERDAMS SPEL. OVER EEN GRACHT WERD EEN TOUW GESPANNEN WAARAAN EEN LEVENDE PALING HING. DE SPELERS MOESTEN DAAR IN BOOTJES ONDERDOOR VAREN EN DE GLIBBERIGE PALING PROBEREN TE PAKKEN, MET HET RISICO IN HET WATER TE BELANDEN. HET PALINGTREKKEN WAS, ALS "WREED VOLKSVERMAAK", DOOR DE OVERHEID VERBODEN.

OP ZONDAG 25 JULI 1886 WAS ONDER GROTE PUBLIEKE BELANGSTELLING EEN SPELLETJE PALINGTREKKEN OP DE TOEN NOG NIET GEDEMPTE LINDENGRACHT BEGONNEN TOEN DE POLITIE INGREEP. POLITIEAGENTEN SNEDEN HET TOUW WAARAAN DE PALING HING DOOR. HIEROP KEERDEN DE TOESCHOUWERS ZICH TEGEN DE AGENTEN. EÉN AGENT WERD IN EEN KELDER GETROKKEN EN KREEG DAAR EEN PAK SLAAG. DE ANDERE AGENTEN WISTEN ZICH MET DE GETROKKEN SABEL EEN WEG TE BANEN DOOR DE WOEDENDE MENIGTE OM VERSTERKING TE HALEN. DE POLITIE TRAD HARD OP, MAAR WIST 'S AVONDS PAS OM 10 UUR DE ORDE TE HERSTELLEN TOEN DE MEESTE MENSEN NAAR HUIS GINGEN.

MAANDAG 26 JULI

MAANDAG 26 JULI 1886 BRAKEN OPNIEUW RELLEN UIT. EEN MET STOKKEN EN STAVEN BEWAPENDE MENIGTE BELEGERDE HET POLITIEBUREAU. DE IN HET NAUW GEDREVEN AGENTEN MOESTEN VERSTERKING INROEPEN EN UITEINDELIJK ZELFS HET LEGER VRAGEN OM IN TE GRIJPEN. ER BRAK EEN VRESELIJK GEVECHT UIT, WAARBIJ STRATEN WERDEN OPGEBROKEN EN BARRICADES OPGEWORPEN. DE JORDANEZEN BEKOGELDEN DE POLITIE VANAF HUN DAKEN MET ALLES WAAR ZE DE HAND OP KONDEN LEGGEN. HET LEGER SCHOOT MET SCHERP TERUG. TOEN DE RUST DE VOLGENDE DAG WEERGEKEERD WAS, WAREN ER NAAST VEEL GEWONDEN 26 DODEN TE BETREUREN.

HET LEGER SCHOOT MET SCHERP

NA AFLOOP

NA AFLOOP VAN HET OPROER WAS ER VEEL KRITIEK IN DE PERS OP HET POLITIEOPTREDEN. VOLGENS DE NIEUWE GIDS VAN JANUARI 1887 WAS ER DE ZONDAG ERVOOR EEN WEDSTRIJD ZAKLOPEN GEORGANISEERD DIE DOOR DE POLITIE OONGLUKEND WAS TOEGESTAAN. NA AFLOOP WAS BESLOTEN DAT MEN DE VOLGENDE ZONDAG EEN WEDSTRIJD PALINGTREKKEN ZOU ORGANISEREN. DE POLITIE HAD DOOR EERDER EN TACTVOLLER OPTREDEN HET OPROER KUNNEN VOORKOMEN.

DOOR ANDEREN WERD ACHTER HET OPROER EEN SOCIALISTISCH COMLOT GEZIEN, MAAR BIJ HET PROCES DAT EIND 1886 TEGEN EEN AANTAL OPGEPAKTE OPROERKRAAIERS WERD GEVOERD, STELDE DE OPENBARE AANKLAGER DAT HEM VAN EEN COMLOT NIETS WAS GEBLEKEN.

AUGUSTUS

17 - AFGEVAARDIGDEN VAN DE VIJF DOLERENDE GEMEENTEN KOMEN VOOR HET EERST BIJEEN IN REITSUM.

SEPTEMBER

1 - WAARSCHIJNLIJK DOORDAT EEN DIENSTBODE EEN SPIRITUSLAMPJE HEEFT LATEN OMVALLEN BRANDT HET IN 1885 GEOPENDE KURHAUS IN SCHEVENINGEN GEHEEL AF.

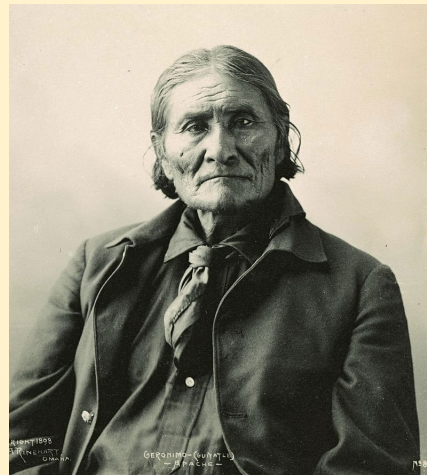
4 - DE LEIDER DER APACHES, GERONIMO GEEFT ZICH OVER.

GERONIMO (1886)

GERONIMO (GILA WILDERNESS, ARIZONA, 16 JUNI 1829 – FORT SILL, OKLAHOMA, 17 FEBRUARI 1909) WAS EEN NOORD-AMERIKAANSE INDIANENLEIDER, BEHORENDE TOT DE STAM VAN DE APACHES, MEER BEPAALD DE CHIRICAHUA-APACHES. ZIJN APACHENAAM LUIDDE 'GOYAAŁÉ' (HIJ DIE GEEUWT). DE NAAM GERONIMO IS HIERVAN EEN VERBASTERING. HIJ ONTSNAPTE DIVERSE KEREN UIT HET RESERVAAT VAN SAN CARLOS, DAT DOOR DE AMERIKAANSE REGERING AAN DE CHIRICAHUA-APACHES WAS TOEGEWEEZEN. TELKENS WERD HIJ DOOR HET AMERIKAANSE LEGER OPGESPOORD, EERST ONDER DE LEIDING VAN GENERAAL GEORGE CROOK (1883–1884), DAARNA ONDER DE LEIDING VAN KOLONEL NELSON A. MILES (1884–1886).

GERONIMO GAF ZICH UITEINDELIJK DEFINITIEF OVER IN SEPTEMBER 1886; ER WAS EEN TROEPENMAGT VAN ONGEVEER 5000 MAN NODIG OM 36 INDIANEN TE VANGEN. ALLE CHIRICAHUA-APACHES WERDEN NAAR FLORIDA GEDEPORTEERD. IN 1894 WERDEN ZE 'VRIJGELATEN' EN NAAR OKLAHOMA GEBRACHT WAAR GERONIMO ZIJN LAATSTE JAREN DOORBRACHT ALS BOER EN VERKOPER VAN SOUVENIRS AAN TOERISTEN. OOK WERD HIJ ER LID VAN DE GEREFORMEERDE KERK. GERONIMO'S ANGST DAT ZIJN VOLK ZOU UITSTERVEN, WAS TERECHT. DESTIJD WAREN ER MEER DAN 1.200 CHIRICAHUA. TEGEN DE TIJD DAT ZE WERDEN VRIJGELATEN WAREN ER NOG 265 OVER.

VOLGENS ZIJN NAASTEN SPEET HET GERONIMO DAT HIJ ZICH AAN MILES HAD OVERGEGEVEN EN DAT HIJ NIET TOT AAN DE LAATSTE MAN HET HAD UITGEVOCHTEN IN DE SIERRA MADRE. OP EEN WINTERNACHT IN 1909 VIEL GERONIMO, TOEN 79 JAAR OUD, VAN ZIJN PAARD. HIJ LAG TOT DE VOLGENDE OCHTEND IN EEN GREPPEL EN STIERF EEN PAAR DAGEN LATER AAN EEN LONGONTSTEKING. OP ZIJN STERFBED SOMDE GERONIMO DE NAMEN OP VAN ZIJN KRIJGERS. HIJ WERD BEGRAVEN OP HET APACHE-KERKHOF VAN FORT SILL, TE MIDDEN VAN 300 CHIRICAHUA.

GERONIMO, DOOR FRANK RINEHART GEFOTOGRAFEERD IN 1898.

21 - IN GENT WORDT DE COÖPERATIEVE MAATSCHAPPIJ VOORUIT OFFICIEEL ERKEND.

OKTOBER

28 - HET VRIJHEIDSBELD WORDT IN NEW YORK ONTHULD.

31 - OPENING VAN DE LUIS I-BRUG IN PORTO NAAR EEN ONTWERP VAN THÉOPHILE SEYRIG, DE VROEGERE PARTNER VAN GUSTAVE EIFFEL.

DECEMBER

10 - DE BRITSE REDDINGBOTEN "ELIZA FERNLEY" VAN HET REDDINGSSTATION SOUTHPORT EN "LAURA JANET" VAN HET REDDINGSSTATION ST. ANNE VERGAAN IN ZWARE STORM TIJDENS EEN REDDINGSPOGING NAAR DE DUITSE BARK "MEXICO". 14 VAN DE 16 REDDERS KOMEN DAARBIJ OM HET LEVEN. DE BEMANNING VAN DE "MEXICO" IS DAARNA NOG GERED DOOR EEN DERDE REDDINGBOOT.

ZONDER DATUM

DE COMOREN, MET UITZONDERING VAN MAYOTTE DAT REEDS EEN FRANSE KOLONIE WAS, WORDEN EEN FRANS PROTECTORAAT.

DE STAD JOHANNESBURG WORDT GESTICHT IN DE ZUID-AFRIKAANSCH REPUBLIEK.

PRINS ALEXANDER VAN BULGARIJE (ZIE AFBEELDING) WORDT TOT AFTREDEN GEDWONGEN.

IN TAVOLARA WORDT DE MONARCHIE AFGESCHAFT.

OTTO I VOLGT LODEWIJK II OP ALS KONING VAN BEIEREN. LUITPOLD BLIJFT REGENT.

IN NEDERLAND BEGINT DE PARLEMENTAIRE ENQUÊTE NAAR DE TOESTAND IN FABRIEKEN EN WERKPLAATSEN.

DE BEIDE DELEN VAN WILLEMSTAD, PUNDA EN OTRABANDA, WORDEN DOOR EEN PONTONBRUG OVER DE SINT ANNABAAL MET ELKAAR VERBONDEN.

IN KINDERDIJK KOMT DE EERSTE NEDERLANDSE ELEKTRICITEITSCENTRALE IN BEDRIJF.

JEAN MORÉAS PUBLICEERT HET SYMBOLISTISCH MANIFEST.

THOMAS MORE WORDT ZALIG VERKLAARD.

HET LATERE ISRAËLISCHE VOLKSLIED HATIKWA WORDT GESCHREVEN.

DE ZAAANLANDER WORDT OPGERICHT.

ONTDEKKING VAN HET ELEMENT GERMANIUM.

PAUL-ÉMILE LECOQ DE BOISBAUDRAN ONTDEKT DYSPROSIUM EN ISOLEERT GADOLINIUMOXIDE.

HENRI MOISSAN ISOLEERT ALS EERSTE HET ELEMENT FLUOR.

HET HALL-HÉROULT-PROCES MAAKT DE ELEKTROCHEMISCHE PRODUCTIE VAN ALUMINIUM OP GROTE SCHAAL MOGELIJK.

BIJ HET EERSTE WERELDKAMPIOENSCHAP SCHAKEN BEHAALT WILHELM STEINITZ DE WERELDTITEL.

ALEXANDER I VAN BULGARIJE
ALEXANDER JOZEF VAN BATTENBERG

1887

GEBEURTENISSEN

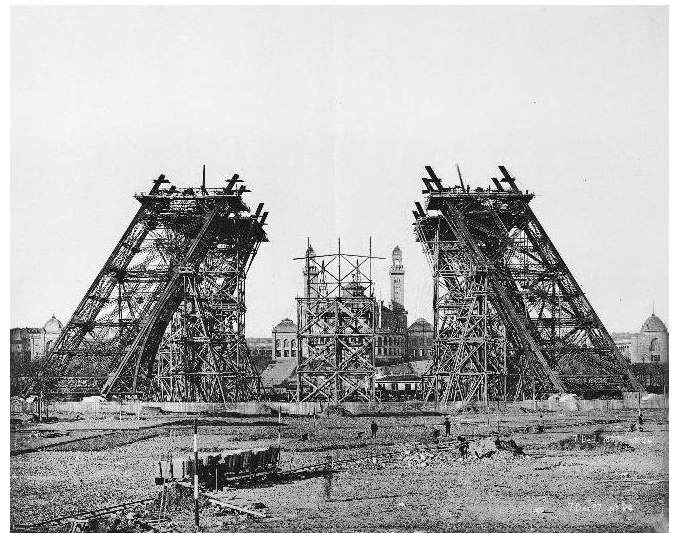
JANUARI

26 - SLAG BIJ DOGALI: HET ABESSIJNSE LEGER VERSLAAT HET ITALIAANSE.

28 - DE BOUW VAN DE EIFFELTOREN BEGINT.

1887: DE BOUW VAN DE METALEN POTEN

1887: DE MONTAGE VAN EEN STEUNPILAAR VOOR DE BOUW VAN DE EERSTE VERDIEPING

MAART

7 - DE JOURNALIST WILLIAM RANDOLPH HEARST KOOPT ZIJN EIGEN KRANT, DE SAN FRANCISCO EXAMINER.

APRIL

20 - EERSTE RIT VAN DE CURAÇAOSE PAARDENTRAM TUSSEN SCHARLOO EN PUNDA.

MEI

8 - HET LEGER DES HEILS START ZIJN EVANGELISATIEWERK IN NEDERLAND MET DE EERSTE OPENBARE BIJENKOMST IN AMSTERDAM.

8 - IN SINT-PETERSBURG WORDEN ALEKSANDR OELJANOV EN ENKELE ANDERE SAMENZWEEDERS TEGEN HET LEVEN VAN DE TSAAR ALLER RUSSEN TER DOOD GEBRACHT.

21 - DE ZWAGERS WILLEM VROOM EN ANTON DREESMANN, BEIDEN WINKELIER IN AMSTERDAM, BEGINNEN DAAR VOOR GEZAMENLIJKE REKENING EEN WINKEL AAN DE WEESPERSTRAAT. BIJZONDERHEID IN DIE DAGEN: DE ARTIKELEN HEBBEN EEN VASTE VERKOOPPRIJS, WAAROVER NIET VALT TE MARCHANDEREN.

27 - ALBERT HEIJN WORDT OPGERICHT.

JUNI

7 - OPRICHTING VAN HET LAATSTE NIEUWS.

14 - DE BELGISCHE REGERING BESLUIT TOT DE BOUW VAN EEN VESTINGGORDEL OM LUIK EN NAMEN.

18 - DUITSLAND EN RUSLAND SLUITEN HET RÜCKVERSICHERUNGSVERTRAG: IN GEVAL VAN OORLOG ZULLEN BEIDE LANDEN ZICH TEN OPZICHTE VAN ELKAAR NEUTRAAL OPSTELLEN.

JULI

7 - FERDINAND VAN SAKSEN COBURG WORDT PRINS VAN BULGARIJE.

11 - OP DE GROTE MARKT TE BRUGGE WORDT EEN BEELDENGROEP VAN DE LEIDERS DER OPSTANDEN IN DE 14E EEUW: JAN BREYDEL, PIETER DE CONINCK EN JAN HEEM INGEWIJD.

11 - VOOR HET EERST GRIJPEN FLAMINGANTEN DE DATUM VAN DE GULDENSPORENSLAG AAN OM TE DEMONSTREREN.

26 - LEJZER ZAMENHOF PUBLICEERT DE KUNSTTAAL ESPERANTO.

AUGUSTUS

18 - IN BELGIË WORDT HET TRUCKSTELSEL BIJ WET VERBODEN.

SEPTEMBER

1 - EMILE BERLINER VRAAGT OCTROOI AAN OP DE GRAMMOFOONPLAAT

1 - OPRICHTING VAN DE ELEKTROTECHNISCHE FABRIEK N.V., LATER GETRONICS GENAAMD, DOOR GROENEVELD EN VAN DER POL.

4 - ALS EEN VORST WORDT FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS (ZIE AFBEELDING) DOOR DE AMSTERDAMSE ARBEIDERS INGEHAALD. VIJF DAGEN EERDER IS DE SOCIALISTISCHE LEIDER ONTSLAGEN UIT DE GEVANGENIS TE UTRECHT, WAAR HIJ EEN STRAF HEEFT UITGEZETEN WEGENS MAJESTEITSSCHENNIS.

FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS (AMSTERDAM, 31 DECEMBER 1846 – HILVERSUM, 18 NOVEMBER 1919) WAS EEN NEDERLANDS POLITICUS, SOCIAAL-ANARCHIST, EN ANTIMILITARIST. DOMELA NIEUWENHUIS GELDT ALS EEN VAN DE OPRICHTERS VAN DE SOCIALISTISCHE BEWEGING IN NEDERLAND. HIJ WAS IN 1879 OPRICHTER VAN HET TIJDSCHRIFT RECHT VOOR ALLEN. LATER, IN 1898, WAS HIJ OPRICHTER VAN HET BLAD DE VRIJE SOCIALIST.

FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS VEROORDEELD (1887)

OP 24 APRIL 1886 WERD IN RECHT VOOR ALLEN HET KRITISCHE ARTIKEL DE KONING KOMT GEPUBLICEERD. IN DIT ARTIKEL WERD KONING WILLEM III GETYPEERD ALS "IEMAND DIE ZO WEINIG VAN ZIJN BAANTJE MAAKT." HOEWEL HIJ NIET DE AUTEUR VAN HET ARTIKEL WAS, NAM DOMELA NIEUWENHUIS ALS HOOFDREDACTEUR WEL DE EINDVERANTWOORDELIJKHEID VOOR HET ARTIKEL. OOK HET OPNEMEN VAN EEN TIENTAL BLANCO BLADZIJDEN VOORSTELLEND DE ACTIVITEITEN DES KONINGS VIEL TOTAAL VERKEERD. HIJ KREEG VEEL STEUNBETUIGINGEN; DE LIBERAAL SAM VAN HOUTEN TRAD OP ALS ZIJN ADVOCaat (EN PROCEDEERDE ZONDER SUCCES TOT AAN DE HOGE RAAD). DOMELA MOEST IN 1887 VOOR EEN JAAR DE UTRECHTSE GEVANGENIS IN WEGENS MAJESTEITSSCHENNIS. IN DIE TIJD ZORGDE MEN ERVOOR DAT POLITIEKE GEVANGENEN ANDERS BEHANDELD WERDEN DAN NIET-POLITIEKE GEVANGENEN. SPRAK MEN OVER VERPLICHTE GEVANGENISARBEID ALS ZAKJES PLAKKEN, DOMELA NIEUWENHUIS DEED HET IETS BETERE DOZEN VOUWEN. BIJ ZIJN VERVROEGD ONTSLAG, TOEN HEM NA ZEVEN MAANDEN GRATIE WERD VERLEEND, ONTVING HIJ EEN GEDRAGEN PAK VAN DE DIRECTEUR ALS GESCHENK. HIJ NAM VERVOLGENS ZIJN INTREK IN HET MALAKKAHOEJE IN DEN HAAG.

"VOOR DE ARBEIDERS IS HET VOLKOMEN ONVERSCHILLIG OF ZIJ SLAVEN ZIJN VAN DE KAPITALISTEN DAN WEL VAN DE STAAT."

"DE MINDERHEDEN ZIJN IN DE GESCHIEDENIS
ALTIJD DE DRIJFKRACHT GEWEEST."

27 - DOOR OVERVLOEDIGE REGENVAL IN CHINA TREEDT HET STROOMGEBIED VAN DE GELE RIVIER BUITEN ZIJN OEVERS. DE RAMP KENT ZIJN WEERGA NIET IN DE GESCHIEDENIS EN ER VALLEN 900.000 DODEN.

OKTOBER

4 - DE EIGENAAR VAN DE KRANT NEW YORK HERALD START IN PARIJS EEN INTERNATIONALE ZUSTERKRANT, DE INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE.

17 - FRANKRIJK VERENIGT EEN AANTAL KOLONIËN/PROTECTORATEN (TONKIN, ANNAM, COCHIN CHINA EN CAMBODJA) TOT DE UNIE VAN INDOCHINA.

NOVEMBER

13 - BLOODY SUNDAY: EEN DEMONSTRATIE IN LONDEN TEGEN HET BRITSE BELEID IN IERLAND LOOPT UIT OP EEN BLOEDIGE CONFRONTATIE MET DE POLITIE.

BLOEDIGE ZONDAG (1887)

BLOEDIGE ZONDAG (ENGELS: BLOODY SUNDAY) WAS EEN BETOGING IN LONDEN OP 13 NOVEMBER 1887 TEGEN WERKLOOSHEID EN DE COERCION ACT IN IERLAND EN VOOR DE VRIJLATING VAN PARLEMENTSLID WILLIAM O'BRIEN.

DE BETOGING WERD GEORGANISEERD DOOR DE SOCIAL DEMOCRATIC FEDERATION EN DE IRISH NATIONAL LEAGUE. ER VONDEN GEWELDDADIGE CONFRONTATIES PLAATS TUSSEN POLITIE EN BETOGERS, VELEN "GEWAPEND MET IJZEREN STAVEN, MESSEN, POKEN EN GASBUIZEN". EEN RAPPORT UIT DIE TIJD SPRAK VAN 400 ARRESTATIES EN 75 PERSONEN DIE ZWAARGEWOND WAREN, WAARONDER VEEL POLITIEAGENTEN, TWEE POLITIEAGENTEN WAREN NEERGESTOKEN EN ÉÉN BETOGER WERD AAN EEN BAJONET GEREGEN.

BLOEDIGE ZONDAG, 1887.

DEZE GRAVURE UIT DE KRANT THE ILLUSTRATED LONDON NEWS STELT EEN POLITIEAGENT VOOR DIE WORDT AANGEVALLEN DOOR EEN BETOGER TERWIJL HIJ EEN SPANDOEK VAN EEN VROUWELIJKE BETOGER PROBEERT AF TE PAKKEN.

19 - HET PASSAGIERSSCHIP W.A. SCHOLTEN ZINKT NA EEN AANVARING; 132 OPVARENDEN KOMEN OM.

DECEMBER

2 - DE FRANSE PRESIDENT JULES GRÉVY MOET AFTREDEN OM EEN SCHANDAAL MET DE VERLENING VAN HOGE ONDERSCHIEDINGEN.

ZONDER DATUM

DE NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCH SPOORWEGMAATSCHAPPIJ WORDT OPGERICHT MET ALS DOEL DE BOUW VAN EEN VERBINDING VAN JOHANNESBURG MET LOURENÇO MARQUES (MAPUTO).

RUSLAND VERLAAT DE DRIEKEIZERSBOND.

AFGHANISTAN KOMT MET TOESTEMMING VAN HET VERENIGD KONINKRIJK IN DE RUSSISCHE INVLOEDSSFEER.

XHIENG KHUANG WORDT (WEER) EEN VAZALSTAAT VAN SIAM.

HENRY MORTON STANLEY MAAKT ZIJN LAATSTE REIS, OM EMIN PASHA UIT AFRIKA TERUG TE HALEN.

EERSTE IMMIGRATIEGOLF VAN RUSSISCHE JODEN IN PALESTINA.

ANDRÉ ANTOINE OPENT IN PARIJS HET THÉÂTRE-LIBRE.

HET MICHELSON-MORLEY-EXPERIMENT WORDT UITGEVOERD.

HARRY GOVIER SEELY VERDEELT DE DINOSAURIËRS IN SAURISCHIA EN ORNITHISCHIA.

IN DE VERENIGDE STATEN WORDEN DE NATIONAL INSTITUTES OF HEALTH GESTICHT.

OPRICHTING VAN HET TIJDSCHRIFT ZEITSCHRIFT FÜR PHYSIKALISCHE CHEMIE DOOR VAN 'T HOFF EN OSWALD.

HEINRICH HERTZ BESCHRIJFT DE KENMERKEN VAN DE ELEKTROMAGNETISCHE GOLVEN.

OPRICHTING NEDERLANDSE VERENIGING VOOR OBSTETRIE EN GYNAECOLOGIE (NVOG).

DE HAAGSE TRAMWEG-MAATSCHAPPIJ WORDT OPGERICHT.

THOMAS STEVENS IS DE EERSTE MAN DIE OP DE FIETS DE WERELD RONDGAAT.

HET US OPEN HEEFT VOOR HET EERST EEN VROUWENTOERNOOI.

IN DE FORMATIE VAN SANTA CRUZ, WORDEN DE EERSTE RESTANTEN VAN PHORUSRHACOS EN DAARMEE DE EERSTE RESTANTEN VAN EEN SCHRIKVOGEL ONTDEKT.

AUGUSTUS DESIRÉ WALLER ONTDEKTE DE ELEKTRISCHE STROMEN VAN HET HART.

MULTATULI (EGBERT DOUWES DEKKER)

OVERLIJDT OP 19 FEBRUARI 1887

OP 66 JARIG LEEFTIJD

1888

GEBEURTENISSEN

JANUARI

5 – OPRICHTING VAN DE NEDERLANDSE HEIDEMAATSCHAPPIJ. ZE ZAL ADVISEREN BIJ DE ONTGINNING VAN "WOESTE GRONDEN".

16 – DE EERSTE VERSIE VAN HET REQUIEM VAN FAURE WORDT IN LA MADELEINE TE PARIJS UITGEVOERD. GABRIEL FAURÉ DIRIGEERT DE UITVOERING ZELF. HET STUK WORDT OPGEDRAGEN TER NAGEDACHTENIS AAN DE ARCHITECT JOSEPH LA SOUFACHÉ.

22 – DE VLAAMSE PATER JAN BERCHMANS WORDT DOOR PAUS LEO XIII HEILIG VERKLAARD.

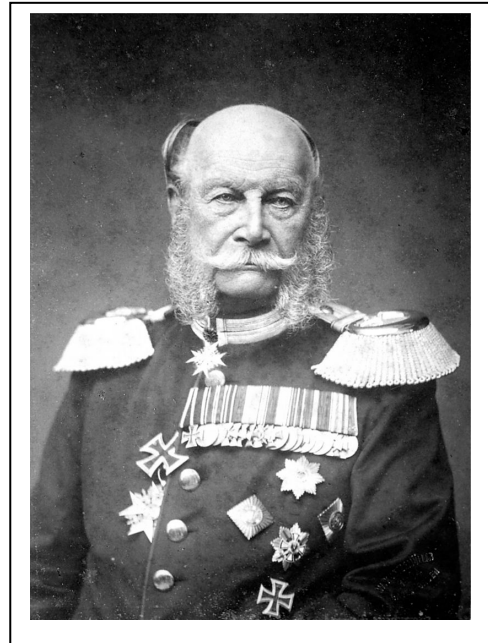
27 – ALEXANDER GRAHAM BELL STICHT DE NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY.

FEBRUARI

9 – BIJ VERDRAG WORDT DE GRENS VASTGELEGD TUSSEN BRITS-SOMALILAND EN FRANS-SOMALILAND.

MAART

9 – NA HET OVERLIJDEN VAN DE AARTSCONSERVATIEVE KEIZER WILHELM I (ZIE AFBEELDING) LEEFT IN DUITSLAND DE HOOP DAT ZIJN ZON FREDERIK III EEN TIJD VAN MODERNISERING EN VOORUITGANG ZAL INLUIDEN. FREDERIK IS ECHTER ERNSTIG ZIEK.

WILHELM I VAN DUITSLAND
BERLIJN, 22 MAART 1797 - BERLIJN, 9 MAART
1888)

22 – IN APPELSCHA BREEKT EEN STAKING UIT ONDER DE VEENARBEIDERS, DIE ZICH LATER UITSPREIDT OVER DE NOORDELIJKE PROVINCIËS. EISEN ZIJN LOONSVERHOOGING EN AFSCHAFFING VAN DE GEDWONGEN WINKELNERING. DIT GELDT ALS DE EERSTE GROOTSCHALIGE STAKING IN NEDERLAND.

22 – IN ENGELAND WORDT DE FOOTBALL LEAGUE OPGERICHT DIE VOETBAL GAAT ORGANISEREN OP SEMIPROFESSIELE BASIS.

APRIL

1 – SPARTA ROTTERDAM WORDT OPGERICHT, IN EERSTE INSTANTIE ALS CRICKETCLUB.

8 – OPENING VAN DE WERELDTENTOONSTELLING VAN BARCELONA, DIE TOT 9 DECEMBER 1888 ZAL DUREN.

11 – OPENING VAN HET CONCERTGEBOUW (AMSTERDAM).

21 – AANTREDEN VAN HET KABINET-MACKAY, DE EERSTE CHRISTELIJKE COALITIE IN DE NEDERLANDSE GESCHIEDENIS.

MEI

7 – OP CURAÇAO WORDT DE KONINGIN EMMABRUG DE EERSTE OEVERVERBINDING TUSSEN HET OOSTELIJKE EN WESTELIJKE STADSDEEL (PUNDA RESP. OTRABANDA) VAN WILLEMSTAD. DE BOUW IS GEFINANCIERD DOOR DE AMERIKAANSE ZAKENMAN EN CONSUL LEONARD SMITH EN WORDT EEN COMMERCIEEL SUCCES.

13 – DE SLAVERNIJ IN BRAZILIË WORDT AFGESCHAFT. DE ONDERTEKENING VAN DE 'LEI DE AUREA' DOOR DE REGENT PRINSES ISABELLA BRENGT DE CONSERVATIEVEN ERTOE ZICH AAN TE SLUITEN BIJ DE REPUBLIKEINEN.

31 – INVOERING VAN DE WET LEJEUNE VOOR VERVROEGDE INVRIJHEIDSTELLING IN BELGIË.

ÆNEAS MACKAY JR. WORDT PREMIER VAN NEDERLAND.

JUNI

2 – HET NIEUWSBLAD VAN HET NOORDEN VERSCHIJNT VOOR DE EERSTE MAAL.

4 – IN DE STAAT NEW YORK WORDT HET GEBRUIK VAN DE ELEKTRISCHE STOEL VOOR EXECUTIES GOEDGEKEURD.

7 – HET LAATSTE NIEUWS VERSCHIJNT VOOR DE EERSTE MAAL.

15 – NA DE DOOD VAN ZIJN VADER, FREDERIK III (ZIE AFBEELDING), WORDT WILHELM II KEIZER VAN DUITSLAND, HIERMEE IS DE KANS OP MODERNISERING VERKEKEN. 1888 GAAT DE DUITSE GESCHIEDENIS IN ALS HET DRIEKEIZERJAAR.

FREDERIK III
POTSDAM, 18 OKTOBER 1831 - POTSDAM, 15 JUNI 1888)

JULI

8 – ALLEREERSTE OPENBARE UITVOERING VAN DE "INTERNATIONALE", HET LIED VAN HET STRIJDEND PROLETARIAAT, TE RIJSEL, OP HET JAARFEEST VAN DE KRANTENVERKOPERS.

AUGUSTUS

5 – BUITEN MEDEWETEN VAN HAAR EEGA CARL RIJDT BERTHA BENZ MET HAAR TWEE KINDEREN VAN MANNHEIM NAAR PFORZHEIM. DAARMEE VOLTOOIT ZIJ DE EERSTE LANGEAFSTANDSRIT MET EEN AUTOMOBIEL.

7 – DE AMERIKAANSE UITVINDER THEOPHILUS VAN KANNEL KRIJGT PATENT OP DE DRAAIDEUR.

14 – OPRICHTING VAN DE NEDERLANDSE ZWEMBOND (NZB), DE VOORLOPER VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE ZWEMBOND, DOOR TOEDOEN VAN OP DAT MOMENT VIER ACTIEVE ZWEMVERENIGINGEN: ARNHEMSE ZWEMCLUB, GOUDSE ZWEMCLUB, HOLLANDSE DAMES ZWEMCLUB EN AZ 1870.

31 – MARY ANN NICHOLS WORDT IN LONDEN VERMOORD. ZIJ IS MOGELIJK HET EERSTE SLACHTOFFER VAN JACK THE RIPPER.

AUGUSTUS – VINCENT VAN GOGH SCHILDEERT IN ARLES DE EERSTE TWEE VERSIES VAN ZIJN ZONNEBLOEMEN.

SEPTEMBER

4 – GEORGE EASTMAN REGISTREERT DE NAAM KODAK, EN KRIJGT EEN PATENT VOOR HET (CELLULOID) FILMROLLETJE. KODAK IS DE EERSTE FOTOCAMERA IN MASSAPRODUCTIE.

7 – EDITH MCLEAN WORDT DE EERSTE COUVEUSEBABY.

OKTOBER

30 – DE AMERIKAANSE LEERLOOIER JOHN J. LOUD VERKRIJGT PATENT OP DE KOGELPEN, EEN APPARAAT OM LEER MEE TE MERKEN. HOEWEL HET GEEN SUCCES WORDT, GELDT HET ALS DE VOORLOPER VAN DE BALPEN.

31 – PRECIJS TWEE JAAR NA HET BOVENDEK WORDT HET BENEDENDEK VAN DE LUIS I-BRUG OVER DE DOURO BIJ PORTO GEOPEND.

DE FRANSMAN LOUIS LE PRINCE MAAKT ROUNDHAY GARDEN SCENE, EEN REEKS VAN FOTOBEBEELDEN DIE SAMEN TWEE SECONDEN DUREN EN HET EERSTE "BEWEGEND BEELD" OPLEVEREN, EN WORDT DAARMEE EEN FILMPIONIER.

OKTOBER – DE 'BRITISH SOUTH AFRICA COMPANY', DOOR CECIL RHODES OPGERICHT, BEGINT MET DE MIJNBOW IN RHODESIË, MET TOESTEMMING VAN KONING LOBENGULA VAN DE MATABELES.

NOVEMBER

3 – EERSTE CONCERT VAN HET CONCERTGEBOUWORKEST. DIRIGENT IS WILLEM KES.

9 – IN LONDEN WORDT DE PROSTITUEE MARY JANE KELLY VERMOORD EN VERMINKT ACHTERGELATEN. DIT IS DE VIJFDE MOORD VAN DE MYSTERIEUZE JACK THE RIPPER.

11 – PIETER JELLES TROELSTRA TROUWT SJOUKJE BOKMA DE BOER (NYNKE VAN HICHTUM).

BENJAMIN HARRISON VERSLAAT PRESIDENT GROVER CLEVELAND IN DE VERKIEZINGEN VOOR HET PRESIDENTSCHAP VAN DE VERENIGDE STATEN.

DECEMBER

7 – JOHN BOYD DUNLOP VRAAGT PATENT AAN OP DE LUCHTBAND.

9 – HERMAN HOLLERITH INSTALLEERT ZIJN REKENMACHINE BIJ HET AMERIKAANSE WAR DEPARTMENT.

12 – DE EERSTE VROUWELIJKE ACADEMICUS IN BELGIË, MARIE POPELIN, VERLIEST HAAR BEROEP TEGEN DE WEIGERING VAN DE BALIE VAN BRUSSEL OM HAAR TOE TE LATEN ALS ADVOCaat.

27 – OPRICHTING VAN DE NEDERLANDSE VERENIGING VAN SPIRITISTEN HARMONIA.

ZONDER DATUM

SIAM ANNEXEERT OP EIGEN VERZOEK HET KONINKRIJK XHIEN KHUANG DAT TE LIJDEN HEEFT ONDER CHINESE INVALLen. NOORD-BORNEO WORDT EEN BRITS PROTECTORAAT.

OP EEN BOERDERIJ ROODEPOORT BIJ JOHANNESBURG WORDT EEN GOUDMIJN GEOPEND.

DE 'HAAGSCHE KOOKSCHOOL' IS DE EERSTE HUISHOUDSCHOOL IN NEDERLAND.

EMILE BERLINER VERKRIJGT PATENT OP DE GRAMMOFOON.

JOHAN DREYER PUBLICEERT DE NEW GENERAL CATALOGUE, EEN LIJST VAN 7840 NEVELS.

ONTSTAAN VAN DE KUNSTENAARSGROEP NABIS.

AUGUSTE RODIN VOLTOOIT DE BURGERS VAN CALAIS.

OPRICHTING VAN DE ENGELSE FOOTBALL LEAGUE.

OPRICHTING VAN DE FABRIEK AUPING VAN BEDSPIRALEN.

HET DRIEKEIZERJAAR (1888)

DE VADER VAN WILHELM II, KROONPRINS FRIEDRICH WILHELM, WAS AL ERNSTIG ZIEK TOEN KEIZER WILHELM I NOG AAN HET BEWIND WAS. DE OUDE WILHELM MERKTE OOIT BIJNA VERONTSCHULDIGEND OP, DAT HIJ TOCH MOEILIJK DE HAND AAN ZICHZELF KON SLAAN OM ZIJN ZOON DE KROON TE BEZORGEn. IN 1887 OPENBAARDE ZICH BIJ DE KROONPRINS, EEN ZWARE ROKER, ECHTER STROTTENHOOFDKANKER. CONFLICTEN TUSSEN ZIJN DUITSE EN ENGELSE ARTSEN LEIDDEN ERTOE DAT EEN DEFINITIEVE DIAGNOSE NA EINDELOOS DRALen EN DEBATTEREN WERD GESTELD, TOEN HET DUS TE LAAT WAS.

TOEN FRIEDRICH'S STROTTENHOOFD EINDELIJK OPERATIEF WERD VERWIJDERD, WAS DE KANKER AL VOLLEDIG UITGEZAAD. FRIEDRICH KON NA DEZE INGRIJPENDE OPERATIE NIET MEER SPREKEN. OP 9 MAART 1888 VERSCHIEEN BISMARCK VOOR DE RIJKSDAG OM, ONDERBROKEN DOOR ZIJN SNIKKEN, MEDE TE DELEN DAT KEIZER WILHELM I OP 91-JARIGE LEEFTIJD WAS OVERLEDEN. OP DEZELFDE DAG AANVAARDDE DE TERMINAAL ZIEKE FRIEDRICH WILHELM ALS FRIEDRICH III DE KEIZERSKROON.

BISMARCK, DIE ZOALS GEMELD WEINIG ACHTING HAD VOOR DE VAAG LIBERAAL GEZINDE EN VOLGENS HEM DOOR ZIJN ECHTGENOTE GEDOMINEERDE KEIZER, ONTRAADDE DIT, MEDE MET HET OOG OP DE NEGATIEVE GEVOLGEN HIERVAN VOOR DE VERHOUDING MET DE ANDERE EUROPESE GROOTMACHTEN. VERVOLGENS BESLOOT FRIEDRICH DE NUMMERING TE VOLGEN VAN DE KONINGEN VAN PRUISEN EN AAN TE SLUITEN OP FRIEDRICH II, DE GROTE (REGERINGSPERIODE 1740-1786). NA EEN REGERINGSPERIODE VAN 99 DAGEN STIERF DE NIEUWE KEIZER; OP 15 JUNI 1888 WERD HIJ OPGEVOLGD DOOR ZIJN OUDSTE ZOON WILHELM (ZIE AFBEELDING). DE ZIEKE FRIEDRICH HAD HET RIJK IN ZIJN DRIE MAANDEN HEERSCHAPPIJ GEEN MILLIMETER VERDER BEWOGEN IN DE RICHTING VAN LIBERALISME EN MEER DEMOCRATIE.

1889

GEBEURTENISSEN

JANUARI

8 - HERMAN HOLLERITH VERKRIJGT PATENT VOOR ZIJN ELEKTRISCHE TABELLEERMACHINE.

30 - RUDOLF VAN OOSTENRIJK (ZIE AFBEELDING, 1858-1889) PLEEGT ZELFMOORD IN HET JACHTSLOT MAYERLING MET ZIJN MAÎTRESSE MARY VON VETSERA

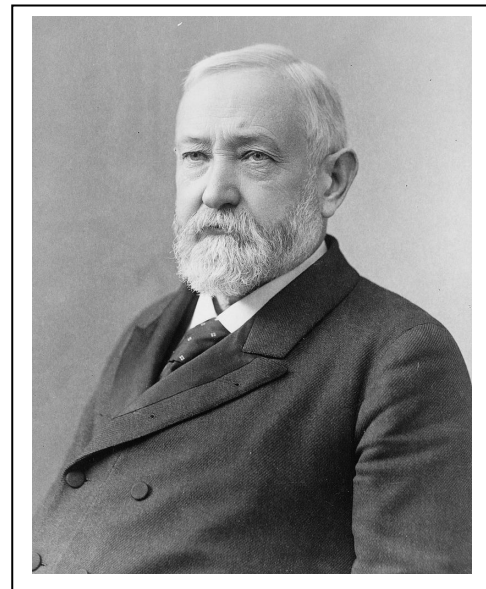
FEBRUARI

1 - THANH THAI VOLGT DONG KHANH OP ALS KEIZER VAN VIETNAM.

11 - IN JAPAN WORDT DE MEIJI-GRONDWET AFGEKONDIGD DOOR DE HERVORMINGSGEZINDE PREMIER ITO HIROBUMI.

MAART

4 - BENJAMIN HARRISON (ZIE AFBEELDING) WORDT DE 23E PRESIDENT VAN DE VERENIGDE STATEN. HIJ VOLGT GROVER CLEVELAND OP.

6 - DE SERVISCH KONING TREEDT AF TEN VOORDELE VAN ZIJN ZON ALEXANDER OBRENOVIC.

31 - DE EIFFELTOREN WORDT OFFICIEEL INGEHULDIGD. HIJ WORDT PAS VOOR HET PUBLIEK OPENGESTELD TIJDENS DE WERELDTENTENTONSTELLING VANAF 6 MEI.

APRIL

3 - DE STATEN-GENERAAL, IN VERENIGDE VERGADERING BIJEEN, VERKLAREN DE NEDERLANDSE KONING WILLEM III WEGENS ZIEKTE BUITEN STAAT DE REGERING WAAR TE NEMEN.

ZIEKTE WILLEM III (1889)

IN FEBRUARI 1889 WAS HIJ NIET MEER IN STAAT OM STAATSSTUKKEN MET EEN PARAAF TE ONDERTEKENEN EN OP 3 APRIL WERD WILLEM 'BUITEN STAAT' VERKLAARD EN NAM DE RAAD VAN STATE ZIJN TAKEN OVER. WILLEM HERSTELDE EN OP 3 MEI WERD HET REGENTSCHAP TERUGGEDRAAID.

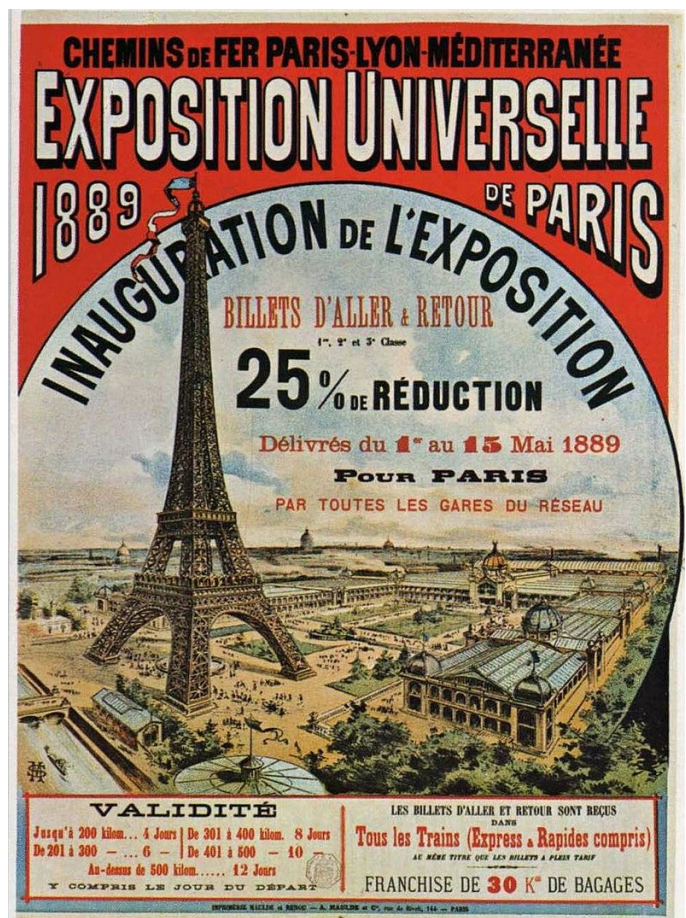
22 - PRESIDENT HARRISON STELT OKLAHOMA OPEN VOOR VESTIGING DOOR KOLONISTEN.

MEI

2 - ITALIË SLUIT EEN GRENSVERDRAG MET ETHIOPIË VOOR HAAR KOLONIËN ERITREA EN ITALIAANS-SOMALILAND.

5 - NEDERLAND KRIJGT ZIJN EERSTE ARBEIDSWET. DEZE VERBIEDT GEVAARLIJK WERK EN NACHTARBEID VOOR VROUWEN EN KINDEREN TOT 12 JAAR.

6 - BEGIN VAN DE WERELDTENTONSTELLING IN PARIJS.

WERELDTENTOONSTELLING VAN 1889

DE WERELDTENTOONSTELLING VAN 1889 WAS EEN WERELDTENTOONSTELLING DIE VAN 6 MEI TOT 31 OKTOBER 1889 PLAATSVOND IN PARIJS. HET BUREAU INTERNATIONAL DES EXPOSITIONS HEEFT DE TENTOONSTELLING ACHTERAF ERKEND ALS DE 10E UNIVERSELE WERELDTENTOONSTELLING. DE TENTOONSTELLING IS VOORAL BEKEND OMDAT TER GELEGENHEID ERVAN DE EIFFELTOREN WERD GEBOUWD.

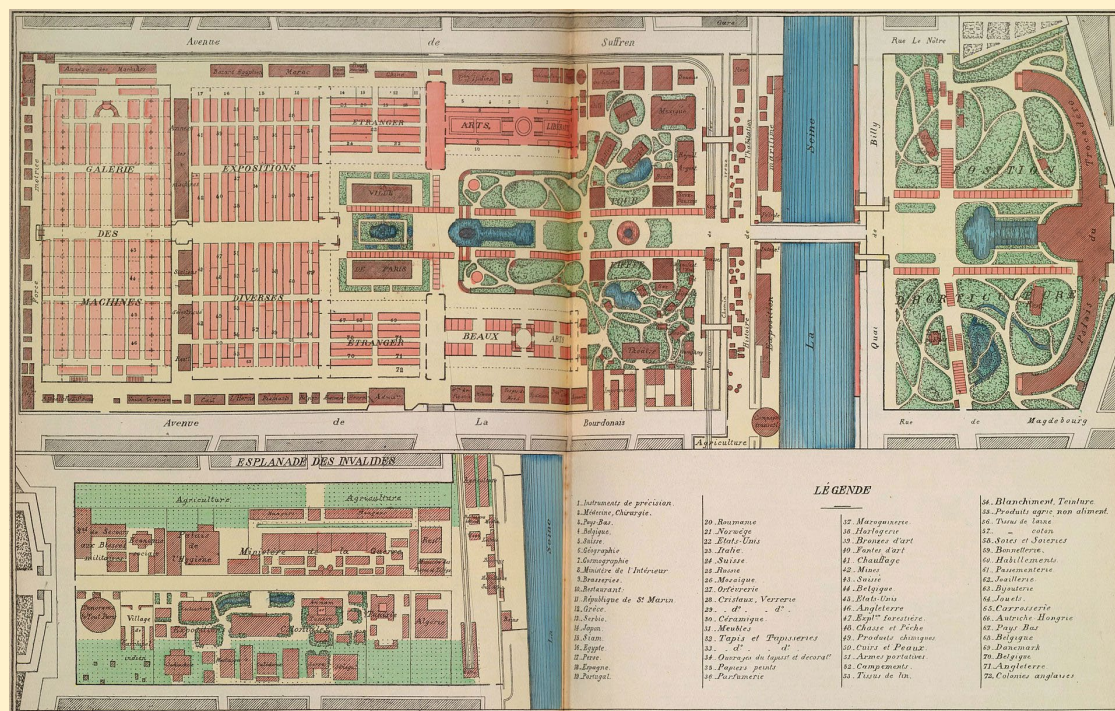
ALGEMEEN

DE TENTOONSTELLING WERD GEHOUDEN IN HET JAAR DAT OOK HET 100-JARIG JUBILEUM VAN DE BESTORMING VAN DE BASTILLE WERD GEVIERD, EEN SYMBOOL DAT ALGEMEEN GEZIEN WORDT ALS HET BEGIN VAN DE FRANSE REVOLUTIE. VOOR DE TENTOONSTELLING WERD EEN RECONSTRUCTIE VAN DE BASTILLE GEMAAKT, DIE TIJDENS DE TENTOONSTELLING DIENSTDEED ALS BIJENKOMSTPUNT EN BALZAAL.

HET TOTALE OPPERVLAK VAN DE TENTOONSTELLING BESLOEG 0,96 KM², INCLUSIEF DE CHAMP-DE-MARS, DE PALAIS DE CHAILLOT, DE QUAI D'ORSAY, EEN STUK VAN DE SEINE EN HET HÔTEL DES INVALIDES. TRANSPORT OP DE TENTOONSTELLING WERD GROTENDEELS GEREGELD DOOR EEN 3 KILOMETER LANGE SPOORLIJN VAN DECAUVILLE. DE TREIN OP DIT SPOOR ZOU IN ZES MAANDEN TIJD 6.342.446 PASSAGIERS HEBBEN VERVOERD. ENKELE VAN DE LOCOMOTIEVEN WERDEN LATER IN GEBRUIK GENOMEN OP DE CHEMINS DE FER DU CALVADOS.

BOUWWERKEN

HET CENTRALE SYMBOOL VAN DE TENTOONSTELLING WAS DE EIFFELTOREN, DIE IN 1889 WERD VOLTOOID EN ALS TOEGANGSPOORT DIENDE TOT HET TERREIN WAAR DE TENTOONSTELLING PLAATSVOND. DE TOREN WERD ONTWERPEN DOOR GUSTAVE EIFFEL.

KAART VAN DE TENTOONSTELLING

DE TENTOONSTELLING BEVATTE TEVENS EEN GEBOUW VAN DE PARIJSE ARCHITECT PIERRE-HENRI PICQ. DIT WAS EEN STRUCTUUR VAN IJZER EN GLAS, VERSIERD MET KERAMISCHE TEGELS. NA DE TENTOONSTELLING WERD HET GEBOUW VERSCHEEPT NAAR FORT-DE-FRANCE EN DAAR OPNIEUW IN ELKAAR GEZET. DAAR STAAT HET NU BEKEND ALS DE SCHOELCHER BIBLIOTHEEK ALS EERBETOON AAN VICTOR SCHOELCHER, DE MAN DIE DE BEWEGING VOOR AFSCHAFFING VAN DE SLAVERNIJ OP MARTINIQUE LEIDDE.

WILLIAM STROUDLEY, EEN LOCOMOTIEFSUPERINTENDENT VAN DE LONDON, BRIGHTON AND SOUTH COAST RAILWAY, STIERF TERWIJL HIJ OP DE TENTOONSTELLING WAS. HIJ STELDE ER EEN VAN ZIJN LOCOMOTIEVEN TENTOON. HEINEKEN ONTVING OP DE TENTOONSTELLING DE GRAND PRIX.

BUFFALO BILL VOERDE OP DE TENTOONSTELLING SAMEN MET DE AMERIKAANSE SCHERPSCHUTTER ANNIE OAKLEY EEN 'WILD WEST SHOW' OP.

KOLONIALE EXPOSITIE

OP EEN VERDEROP GELEGEN TERREIN OP DE ESPLANADE DES INVALIDES WERD HET LANDBOUW- EN KOLONIALE GEDEELTE GEËXPOSEERD. HIER WERDEN DE VERSCHILLENDE FRANSE KOLONIËN GEREPRÉSENTEERD MET ARCHITECTUUR, AMBACHTEN, KUNST EN MUZIEK. DAARNAAST WERDEN IN NAGEBOUWDE INHEEMSE DORPEN IN TOTAAL 600 PERSONEN UIT DE VERSCHILLENDE KOLONIËN ALS ETNOLOGISCH BEZIENSWAARDIGHEID GEËXPOSEERD. OP DIT TERREIN WAS OOK DE VILLAGE JAVANAIS GEBOUWD, EEN KAMPONG, ALS UITZONDERING NIET UIT DE FRANSE KOLONIËN MAAR UIT NEDERLANDS-INDIË. VERSCHILLENDE SOORTEN BAMBOEHUIZEN STONDEN OPGESTELD EN 60 INWONERS VAN JAVA EN SUMATRA TOONDEN AMBACHTEN, DANS EN MUZIEK. DE OPTREDENS VAN DE DANSERS UIT JAVA BLEKEN SAMEN MET DE EIFELTOREN DE TWEE GROTE ATTRACTIES VAN DE TENTOONSTELLING TE ZIJN. HET DORP HAD EEN ENTREEPRIJS VAN 50 CENTIMES EN TROK 875.000 BEZOEKERS.

JUNI

27 - DE EERSTE BIJENKOMST VAN DE VASTE KEURINGS COMMISSIE VOOR TUINBOUWPRODUCTEN EN SIERPLANTEN WORDT GEHOUDEN IN DE KONINGSZAAL VAN ARTIS TE AMSTERDAM.

30 - BEGIN EERSTE DIENSTREGELING VAN DE NIJMEEGSE TRAM.

JULI

OPRICHTING VAN DE TWEDE INTERNATIONALE.

AUGUSTUS

14 - DE BOOTWERKERS IN DE HAVEN VAN LONDEN LEGGEN HET WERK NEER. ER ZIJN 100.000 STAKERS.

SEPTEMBER

10 - ALBERT I VAN MONACO VOLGT ZIJN VADER KAREL III VAN MONACO OP ALS VORST VAN MONACO

22 - IN JAPAN RICHT YAMAUCHI HET BEDRIJF NINTENDO KOPPAI OP OM ZIJN HANDGEMAAKTE HANAFUDA KAARTEN TE PRODUCEREN EN TE VERKOPEN.

27 - IN DE HAVEN VAN ROTTERDAM BREEKT EEN WERKSTAKING UIT. IN DE VOLGENDE DAGEN KOMT HET TOT GEWELD EN VERNIELING, EN DE BURGEMEESTER ROEPT DE SCHUTTERIJ EN DE MARINIERS TE HULP.

OKTOBER

3 - DE HAVENSTAKING IN ROTTERDAM WORDT BEËINDIGD DOOR EEN AKKOORD OVER EEN LOONSVERHOOGING VAN EEN KWARTJE.

6 - OPENING VAN DE MOULIN ROUGE IN PARIJS.

JANE AVRIL POSTER (TOULOUSE LAUTREC)

15 - INGEBRUIKNAME VAN STATION AMSTERDAM CS.

17 - DE FRANSE BEZETTINGSMACHT IN INDO-CHINA EN DE REGERING VAN SIAM KOMEN OVEREEN, DE STATUS QUO IN LAOS TE HANDHAVEN. HET PROTECTORAAT VAN ANNAM OVER LAOS WORDT GERESPECTEERD, MAAR OVER HET GRENsverloop WORDEN GEEN AFSPRAKEN GEMAAKT.

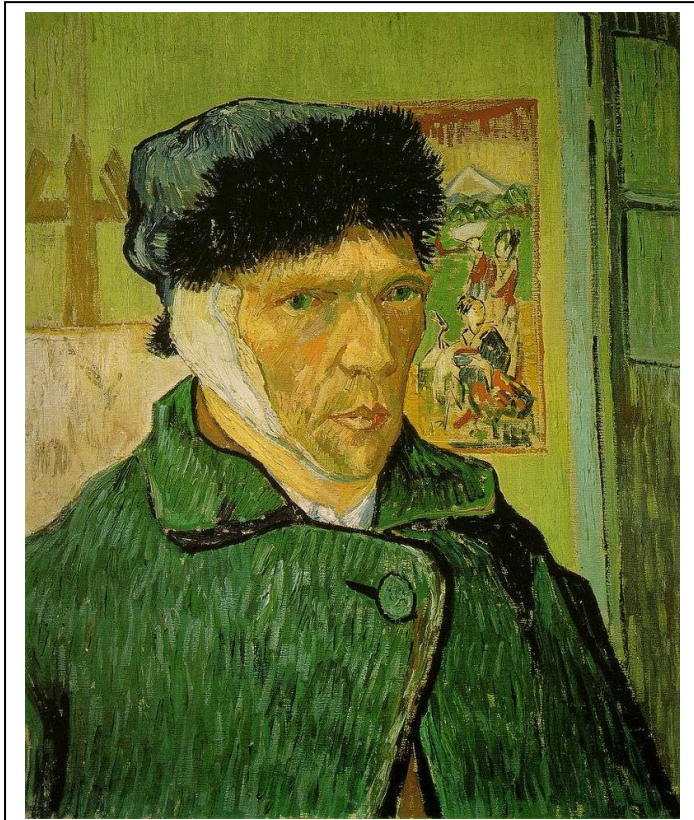
NOVEMBER

2 - NORTH DAKOTA EN SOUTH DAKOTA WORDEN STATEN VAN DE VERENIGDE STATEN.

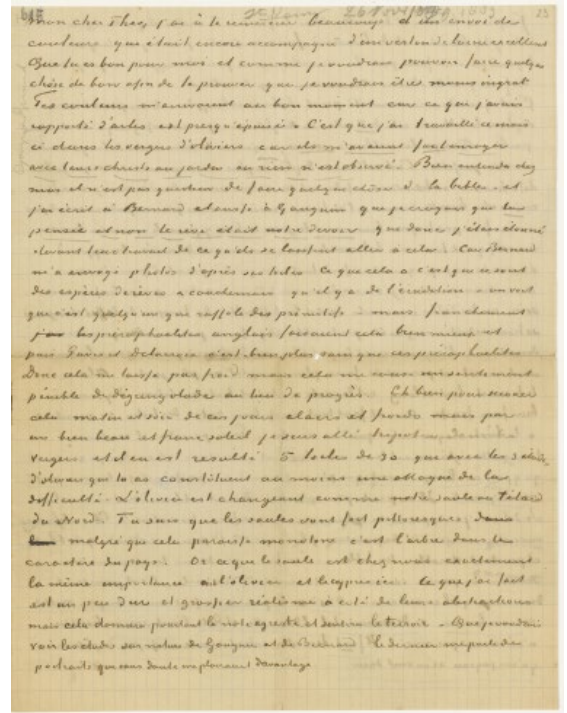
8 - MONTANA WORDT EEN STAAT VAN DE VERENIGDE STATEN.

11 - WASHINGTON WORDT EEN STAAT VAN DE VERENIGDE STATEN.

28 - VANUIT DE PSYCHIATRISCHE KLINIEK IN SAINT-RÉMY SCHRIJFT VINCENT VAN GOGH AAN ZIJN BROER THEO MET DE DRINGENDE VRAAG OM 10 METER SCHILDERSLINNEN. BIJ GEBREK DAARAAN MOET HIJ THEEDOeken GEbruIKEN.

ZELFPORTRET MET VERBONDEN OOR, JANUARI 1889

BRIEF AAN THEO (IN HET FRANS) NOVEMBER 1889

ZONDER DATUM

OPRICHTING VAN DE AHMADIYYA MOSLIM GEMEENSCHAP DOOR MIRZA GHULAM AHMAD.

HET VERENIGD KONINKRIJK EN FRANKRIJK BEREIKEN OVEREENSTEMMING OVER DE GRENZEN TUSSEN HUN KOLONIËN GAMBIA EN SENEGAL.

DE TOKELAU-EILANDEN WORDEN EEN BRITS PROTECTORAAT.

TRINIDAD EN TOBAGO WORDEN SAMENGEVOEGD TOT DE KOLONIE TRINIDAD EN TOBAGO.

DE RUNDERPEST IS GEARRIVEERD IN AFRIKA EN ZAL TIJDENS DE KOMENDE 7 JAAR 80%-90% VAN ALLE EVENHOEVIIGE BENEDEN DE SAHARA UITROEIEN.

IN BRAZILIË WORDT HET KEIZERRIJK TEN VAL GEBRACHT DOOR EEN MILITAIRE STAATSGREEP. DE STAAT WORDT EEN REPUBLIEK.

DE VEENARBEIDERS IN APPELSCHA RICHTEN ARBEIDERSVERENIGING DE EENDRACHT OP.

IN HERSTAL (BELGIË) WORDT DE BELGISCHE WAPENFABRIKANT FN (FABRIQUE NATIONALE DE HERSTAL, OF OOK: FABRIQUE D'ARMES DE GUERRE) OPGERICHT.

RICHARD VON KRAFFT-ÉBING SCHRIJFT PSYCHOPATHICA SEXUALIS.

MIZAR A IS DE EERST ONTDEKTE SPECTROSCOPISCHE DUBBELSTER.

JOHN VENN SCHRIJFT THE PRINCIPLES OF EMPIRICAL LOGIC.

HET INTERNATIONALE PROTOTYPE VAN DE KILOGRAM WORDT GEMAAKT.

DE METER WORDT GEDEFINIEERD ALS DE AFSTAND TUSSEN TWEE KRASSEN OP EEN STANDAARDMETER.

1890

GEBEURTENISSEN

JANUARI

11 - DE BRITSE REGERING STELT PORTUGAL VOOR EEN ULTIMATUM WAT BETREFT DE PORTUGESE AANWEZIGHEID IN AFRIKA.

15 - IN SINT-PETERSBURG GAAT HET BALLET DE SCHONE SLAAPSTER IN PREMIÈRE.

MAART

10 - OPENING VAN FORTH BRIDGE, EEN SPOORBRUG OVER DE FIRTH OF FORTH DIE HET GRAAFSCHAP FIFE VERBINDT MET EDINBURGH.

20 - OTTO VON BISMARCK WORDT ONTSLAGEN ALS DUIJS RIJKSKANSLIER DOOR KEIZER WILHELM II EN VERVANGEN DOOR LEO VON CAPRIVI.

APRIL

6 - INNAME VAN SÉGOU. FRANKRIJK VEROVERT HET DAL VAN DE NIGER.

MEI

1 - DE EERSTE VIERING VINDT PLAATS VAN HET FEEST VAN DE ARBEID, DAT DOOR HET INTERNATIONALE SOCIALISTISCH CONGRES VAN PARIJS VORIG JAAR OP 14 JULI PLAATSVOND, WERD VASTGELEGD OP 1 MEI.

JUNI

14 - DE SULTAN VAN BANGASSOU SLUIT EEN OVEREENKOMST MET DE BELGISCHE KAPITEIN ALPHONSE VANGÈLE WAARDOR HET KONINKRIJK EEN DEEL WORDT VAN DE CONGO-VRIJSTAAT VAN LEOPOLD II. ZO WORDT LEOPOLDS PRIVÉKOLONIE GROTER EN KRIJGT HIJ ENORME HOEVEELHEDEN IVOOR IN HANDEN. IN RUIL KRIJGT DE SULTAN VAN BANGASSOU 1500 BELGISCHE VUURWAPENS OM ZIJN LEGER TE VERSTERKEN.

JULI

1 - ZANZIBARVERDRAG: DUITSLAND ZIET AF VAN AANSPRAKEN OP BEPAALDE GEBIEDEN IN AFRIKA (ONDER MEER ZANZIBAR) EN KRIJGT HELGOLAND.

HELGOLAND (1890)

HET EILAND BLEEF TOT 1814 (VREDE VAN KIEL) TOT DENEMARKEN BEHOREN. DE BRITTEN VEROVERDEN HET EILAND IN 1807 OP DE DENEN. HET STRATEGISCH BELANGRIJKE EILAND WAS VERVOLGENS HET DOMEIN VAN SMOKKELAARS MAAR BEGON VANAF 1828 OOK EEN TOERISTENBESTEMMING TE WORDEN.

IN 1890 KWAM BRITISH HELIGOLAND IN HET KADER VAN HET ZANZIBARVERDRAG (BERLIJN, 1 JULI) AAN DUITSLAND, DAT IN RUIL HET OOST-AFRIKAANSE ZANZIBAR EN WITULAND AAN DE BRITTEN LIET. KEIZER WILHELM II BOUWDE HELGOLAND UIT TOT MARINESTEUNPUNT EN DAT BLEEF HET TOT NA DE TWEEDE WERELDOORLOG.

2 - DE GROTE EUROPESE MOGENDHEDEN ONDERTEKENEN DE CONVENTIE VAN BRUSSEL TEGEN DE ARABISCHE SLAVENHANDEL IN AFRIKA.

3 - IDAHO WORDT EEN STAAT VAN DE VERENIGDE STATEN.

10 - WYOMING WORDT EEN STAAT VAN DE VERENIGDE STATEN.

20 - DE BELGISCHE BOERENBOND WORDT OPGERICHT TE LEUVEN. VOORZITTER WORDT JORIS HELLEPUTTE.
AUGUSTUS

5 - OVEREENKOMST TUSSEN DE FRANSEN EN DE BRITTEN OVER MADAGASKAR EN ZANZIBAR.

6 - WILLIAM KEMMLER STERFT ALS EERSTE MENS OP DE ELEKTRISCHE STOEL.

9 - IN SURINAME ARRIVEREN DE ZEESCHEPEN PRINS ALEXANDER EN PRINS WILLEM II MET AAN BOORD DE EERSTE DOOR DE NEDERLANDSE HANDELSMAATSCHAPPIJ AANGEWORVEN JAVAANSE CONTRACT-ARBEIDERS.

SEPTEMBER

25 - HET AMERIKAANS CONGRES RICHT IN CALIFORNIË HET SEQUOIA NATIONAL PARK OP.

OKTOBER

1 - HET AMERIKAANS CONGRES RICHT IN CALIFORNIË DE NATIONALE PARKEN YOSEMITE EN GENERAL GRANT (HET HUIDIGE KINGS CANYON NATIONAL PARK) OP.

6 - HET POLYGAAM HUWELIJK WORDT AFGESCHAFT IN DE MORMOONSE KERK.

15 - DE LANGSTRAATSPORLIJN IS VOOLTOOID MET DE AANSLUITING OP STATION 'S HERTOGENBOSCH.

29 - DE STATEN-GENERAAL, IN VERENIGDE VERGADERING BIJEEN, VERKLAREN DE NEDERLANDSE KONING WILLEM III WEGENS ZIEKTE BUITEN STAAT DE REGERING WAAR TE NEMEN.

NOVEMBER

14 - KONINGIN EMMA WORDT TOT REGENTES BENOEMD VOOR HAAR ZIEKE ECHTGENOOT, KONING WILLEM III.

23 - KONING WILLEM III OVERLIJDT. WILHELMINA WORDT OP 10-JARIGE LEEFTIJD KONINGIN DER NEDERLANDEN ONDER REGENTSCHAP VAN HAAR MOEDER KONINGIN EMMA.

EMMA MET DOCHTER WILHELMINA IN ROUW
(1890), DOOR ADOLPHE ZIMMERMANS

EMMA (1890)

KONING WILLEM III

WILLEM III WAS OUD GENOEG OM EMMA'S VADER OF ZELFS HAAR GROOTVADER TE ZIJN. BIJ HUN VERLOVINGSFEEST OP 29 SEPTEMBER 1878 IN BAD AROLSSEN WAS EMMA TWINTIG EN WILLEM EENENZESTIG JAAR OUD. ZE TROUWDE OP 7 JANUARI 1879 IN SCHLOSS AROLSSEN EN OP 31 AUGUSTUS 1880 WERD ER EEN DOCHTER, WILHELMINA GEBOREN. ZOALS GEZEGD WAS EMMA EEN VERRE VERWANTE VAN HAAR ECHTGENOOT, HAAR BETOEVERGROOTMOEDER CAROLINA VAN ORANJE-NASSAU WAS EEN ZUS VAN WILLEMS OVERGROOTVADER WILLEM V VAN ORANJE-NASSAU. EMMA'S BETOEVERGROOTVADER FREDERIK I VAN WÜRTEMBERG WAS OOK NOG EEN BROER VAN WILLEMS GROOTMOEDER SOPHIA DOROTHEA AUGUSTA LOUISA VAN WÜRTEMBERG.

EERDER WAS DE KONING GETROUWD MET ZIJN VOLLE NICHT SOPHIE VAN WURTEMBERG. TOEN SOPHIE IN 1877 OVERLEED EN DE ZOONS NIET IN HET HUWELIJK LEKEN TE GAAN TREDEN, ZAG WILLEM III ZICH GENOODZAAKT OM VOOR EEN TWEEDE MAAL TE TROUWEN OM ZO DE ORANJE-DYNASTIE VOOR UITSTERVEN TE BEHOEDEN. DE KEUZE VOOR EMMA KWAM TOT STAND NADAT WILLEMS MINISTERS EEN HUWELIJK MET DE PARIJSE OPERAZANGERES ÉMILIE AMBRE RESOLUUT HADDEN AFGEWEEZEN EN VERVOLGENS DRIE VROUWEN DIE WEL IN AANMERKING KWAMEN WEIGERDEN MET HEM TE TROUWEN. OP VERZOEK VAN ZIJN ENIGE ZUSTER NAM HIJ CONTACT OP MET HET VORSTENPAAR VAN WALDECK-PYRMONT, DAT MEERDERE HUWBARE DOCHTERS HAD. OP 28 JULI 1878 MAAKTE HIJ IN DE ZOMERRESIDENTIE VAN HET ECHTPAAR IN PYRMONT TEGELIJKERTIJD KENNIS MET EMMA EN HAAR DRIE JAAR OUDERE ZUSTER PAULINE. ZIJN OOG VIEL EERST OP PAULINE, MAAR AL SNEL KOOS HIJ VOOR EMMA.

BIJ HET VASTSTELLEN VAN DE HUWELIJKSVORWAARDEN KREEG EMMA ALS BRUIDSSCHAT VAN HAAR OUDERS VOOR 40.000 GULDEN EFFECTEN MEE. VAN HAAR ECHTGENOOT ZOU ZIJ JAARLIJKS EENZELFDE BEDRAG ONTVANGEN. VOOR ELK KIND DAT UIT HET HUWELIJK GEBOREN GING WORDEN, ZOU WILLEM 50.000 GULDEN VASTZETTEN IN HET NEDERLANDS GROOTBOEK NATIONALE SCHULD. HET KIND ZOU DAT GELD BIJ HAAR ACHTTIENDE VERJAARDAG ONTVANGEN. EMMA ZOU TOT DAN JAARLIJKS DE RENTE KRIJGEN. VOORDAT ZE NAAR NEDERLAND VERHUISDE KREEG EMMA LES IN NEDERLANDSE TAAL EN GESCHIEDENIS.

HET HUWELIJK

WILLEM SPRAK GEEN DUIJS EN TOT ZIJN DOOD SPRAK EMMA FRANS MET HEM, WAT OOK IN NEDERLAND DE HOFTAAL WAS. AL SNEL WERD EEN KIND GEBOREN, EEN DOCHTER. MAAR DE TOEKOMST TEKENE ZICH AL SPOEDIG ANDERS AF DAN VERWACHT. IN 1884 STIERF DE NOG MAAR 32 JAAR OUDE PRINS ALEXANDER, DE ONGEHUWDE EN ENIG OVERGEBLEVEN Zoon van WILLEM III. DE ANDERE ZONEN WAREN AL EERDER OVERLEDEN.

KRACHTENS DE GRONDWET WERD NU PRINSES WILHELMINA DE 'VERMOEDELIJKE TROONOPVOLGSTER'. DE PRINSES WAS PAS DRIE JAAR EN DE KONING VIJFENZESTIG. DERHALVE DIENDE WEGENS DE HOGE LEEFTIJD VAN DE KONING EEN REGENT AANGEWEEZEN TE WORDEN OM EVENTUEEL NAMENS DE PRINSES TOT AAN HAAR MEERDERJARIGHEID HET KONINKLIJK GEZAG WAAR TE NEMEN. DE VERENIGDE VERGADERING VAN DE BEIDE KAMERS DER STATEN GENERAAL STEMDE OP 29 JULI 1884 IN MET DE BENOEMING VAN KONINGIN EMMA ALS REGENTES.

IN HETZELFDE JAAR WERDEN IN EEN NIEUW FAMILIEVERDRAG DE AFSPRAKEN BEVESTIGD VAN DE PERSONELE UNIE VAN NEDERLAND MET LUXEMBURG. DIE HIELDEN ONDER MEER IN DAT ALLEEN EEN MANNELIJKE NAKOMELING GROOTHERTOG VAN LUXEMBURG KON ZIJN. WILLEM WILDE HET VERDRAG AANPASSEN, ZODAT WILHELMINA HET GROOTHERTOGDOM KON ERVEN, MAAR EMMA OVERTUIGDE HEM OM DE OUDE AFSpraak NA TE KOMEN. DAARDOOR WERD NA WILLEMS OVERLIJDEN EEN OOM VAN EMMA, EEN LID VAN DE WEILBURGSE TAK VAN HET HUIS NASSAU, DE NIEUWE GROOTHERTOG

REGENTES

VIER JAAR LATER WERD EMMA TEVENS BENOEMD TOT VOOGEDES OVER DE MINDERJARIGE TROONOPVOLGSTER. DIT GEBEURDE OMDAT DE GEZONDHEID VAN DE KONING IN OKTOBER 1888 STERK ACHTERUIT GING. IN MEI VAN DAT JAAR LIET HET KONINKLIJK GEZIN DE DRUKTE VAN DEN HAAG ACHTER ZICH EN TROK ZICH TERUG IN HET LOO. DE KONING WAS NIET MEER IN STAAT OM TE REGEREN; DAAROM WERD KONINGIN EMMA OP 14 NOVEMBER 1890 MET ALGEMENE STEMMEN DOOR DE STATEN-GENERAAL BENOEMD TOT REGENTES VAN HAAR MAN EN OP 20 NOVEMBER IN DEN HAAG BEËDIGD. ZIJ NAM DE KONING SLECHTS ENKELE DAGEN WAAR WANT OP 23 NOVEMBER 1890 OVERLEED DE VORST, DRIËNZEVENTIG JAAR OUD, EN WERD HET KONINGSCHAP OVERGEDRAGEN AAN DE TIENJARIGE PRINSES WILHELMINA. EMMA NAM ALS REGENTES VOOR HAAR DOCHTER "GEDURENDE HAREN WEDUWELIJKEN STAAT" – OP 8 DECEMBER 1890 DAARTOE BEËDIGD – TOT AAN WILHELMINA'S ACHTTIENDE VERJAARDAG IN 1898 DE REGERINGSTAAK WAAR.

EMMA ERFDE VAN WILLEM III ROERENDE EN ONROERENDE GOEDEREN TER WAARDE VAN BIJNA ZEVEN MILJOEN GULDEN. DAARONDER BEVONDEN ZICH PALEIS SOESTDIJK EN OMLIGGEND DOMEIN. ZIJ ERFDE EVENEENS HET PAND NOORDEINDE 138-140 IN DEN HAAG. DE MEESTE LUXEMBURGSE EIGENDOMMEN VAN WILLEM III WERDEN NA ZIJN OVERLIJDEN TE GELDE GEMAAKT EN EMMA ONTVING HIERVOOR EEN GELDBEDRAG VAN BIJNA 720.000 GULDEN, EVENVEEL ALS HAAR DOCHTER KREEG. PALEIS KNEUTERDIJK EN DE BIJBEHORENDE GOTISCHE ZAAL WERDEN GEMEENSCHAPPELIJK BEZIT VAN EMMA EN WILHELMINA. DAT GOLD OOK VOOR HET LANDGOED ORANJE NASSAU'S OORD IN HET GELDERSE RENKUM.

NA HET OVERLIJDEN VAN HAAR MAN ONTVING EMMA EEN JAARLIJKS STAATSINKOMEN VAN 150.000 GULDEN. DAARNAAST KREEG ZIJ ALS REGENTES EEN JAARLIJKSE TOELAGE VAN 175.000 GULDEN. DIT LAATSTE BEDRAG WERD GEKORT OP HET STAATSINKOMEN VAN HAAR DOCHTER. TESTAMENTAIR HAD WILLEM III BEPAALD DAT ZIJ TIJDENS DE MINDERJARIGHEID VAN HAAR DOCHTER MOCHT BESCHIKKEN OVER WILHELMINA'S PRIVÉKAPITAAL.[6] IN 1896 KOCHT EMMA VAN HAAR SCHOONZUSTER PRINSES SOPHIE PALEIS LANGE VOORHOUT IN DEN HAAG.[7] OP 1 JANUARI 1899 WERD EMMA VOLLEDIG EIGENARES VAN LANDGOED ORANJE NASSAU'S OORD, IN RUIL WAARVOOR WILHELMINA ALLE EIGENDOMSRECHTEN KREEG VAN PALEIS KNEUTERDIJK EN DE BIJBEHORENDE GOTISCHE ZAAL.[8]

EMMA ZETTE ZO VEEL MOGELIJK DE LIJN VAN KONING WILLEM III VOORT. AL DIRECT TROF ZIJ MAATREGELEN OM ELKE MINISTER EENMAAL IN DE VEERTIEN DAGEN PERSOONLIJK TE ONTMOETEN. ANDERS DAN HAAR OVERLEDEN MAN HIELD ZIJ ZICH NAUWGEZET AAN DE REGELS VAN HET CONSTITUTIONELE KONINGSCHAP. ZE STELDE ZICH OPEN VOOR IEDEREEN DIE HAAR WILDE SPREKEN EN STOND EROP ZELF ZO VEEL MOGELIJK POST TE OPENEN EN AF TE HANDELEN, OOK ALS ZIJ OP HET LOO OF IN SOESTDIJK VERTOEFDE. IN DE PERIODE VAN KONINGIN-WEDUWE-REGENTES KREEG EMMA ONDER MEER DRIEMAAL TE MAKEN MET EEN KABINETSFORMATIE DIE HAAR ZORG GAF.

NAAST HAAR BESTUURLIJKE TAKEN BESTEEDDE KONINGIN-MOEDER EMMA GROTE AANDACHT AAN DE OPVOEDING VAN HAAR DOCHTER. IN HAAR OGEN DIENDE DE JEUGD VAN DE NIEUWE KONINGIN OP HAAR ZESTIENDE VOORBIJ TE ZIJN, OM DAN NOG TWEE JAAR "KLAARGESTOOMD" TE WORDEN VOOR HAAR TAAK ALS REGERENDE KONINGIN DIE OP 31 AUGUSTUS 1898 ZOU BEGINNEN. TOT 1896 WERD WILHELMINA DAN OOK OMRINGD DOOR OUDE EN WIJZE MENSEN, LEDEN VAN DE HOFHOUDING EN EEN GOUVERNANTE.

EMMA WAS VROEG OUD; DE VEERTIGJARIGE VORSTIN ZAG ER VEEL OUDER UIT DAN HAAR JAREN RECHTVAARDIGDEN EN HAAR GEZONDHEID WAS BROOS.

23 - EINDE VAN DE PERSONELE UNIE TUSSEN NEDERLAND EN HET GROOTHERTOGDOM LUXEMBURG, DAT GEEN OPVOLGING IN VROUWELIJKE LIJN KENT. GROOTHERTOG WORDT DE GEWEZEN HERTOG VAN NASSAU ADOLF, OOM VAN EMMA EN HOOFD VAN EEN ANDERE TAK VAN HET HUIS NASSAU.

29 - IN JAPAN KOMT DE VOLKSVERTEGENWOORDIGING VOOR HET EERST BIJEEN.

DECEMBER

18 - DE CITY & SOUTH LONDON RAILWAY, DE EERSTE "ECHTE" (ELEKTRISCHE) METROLIJN VAN DE WERELD, OPENT ZIJN DEUREN VOOR HET PUBLIEK.

21 - PIM MULIER SCHAATST OP EIGEN GELEGENHEID LANGS DE ELF FRIESE STEDEN EN SCHRIJFT LATER: "ZELDEN HEB IK ZO'N PRETTIGE DAG GEHAD".

29 - DE ZEVENDE CAVALERIE VAN DE VERENIGDE STATEN RICHT EEN MASSASLACHTING AAN ONDER DE LAKOTA BIJ WOUNDED KNEE (SOUTH DAKOTA).

HET BLOEDBAD VAN WOUNDED KNEE (1890)

IN 1890 HADDEN DE NOORD-AMERIKAANSE INDIANEN FEITELIJK AL HET ONDERSPIT GEDOLVEN TEGEN DE BLANKEN. EEN DEEL VAN HEN LEEFDE ONDER ERBARMELIJKE OMSTANDIGHEDEN IN HET PINE RIDGE-RESERVAAT. ZE RAAKTEN IN DE BAN VAN TWEE MYSTICI. IN NEVADA VOORSPELDE DE PACIFISTISCHE PAIUTE WOVOKA DE INDIANEN EEN HERBOREN EN PARADIJSELIJKE AARDE ZONDER BLANKEN, MET TERUGKEER VAN ALLE OVERLEDENEN, ALS DE INDIANEN VOORTAAN OPRECHT Zouden LEVEN, GEEN ALCOHOL MEER Zouden DRINKEN EN ZICHZELF RITUEEL Zouden REINIGEN.

KICKING BEAR, EEN SIOUX VAN DE MINICONJOU-LAKOTA, DIE IN HET PINE RIDGE-RESERVAAT LEEFDE, REISDE NAAR WOVOKA OM KENNIS TE NEMEN VAN DIENS RELIGIE, GAF ER ZIJN EIGEN DRAAI AAN, EN VOORSPELDE DE UITROEIING VAN DE BLANKEN. SPECIALE HEMDEN – HEILIG GEWORDEN DOOR EEN RITUELE GEESTENDANS – Zouden BESCHERMING BIJEDEN TEGEN DE KOGELS VAN DE BLANKEN.

DE AUTORITEITEN IN HET PINE RIDGE-RESERVAAT RAAKTEN BEVREESD VOOR EEN OPSTAND. ZE VERBODEN DE GEESTENDANS EN SCHAKELDEN HET LEGER IN.

DE MINICONJOU-LAKOTA HAALDEN SITTING BULL OVER OM ZICH BIJ HEN TE VOEGEN, MAAR VOOR HET ZOVER WAS, WERD SITTING BULL DOOR DE INDIAANSE POLITIE GEARRESTEERD. ER ONTSTOND EEN SCHERMUTSELING. SITTING BULL, ZEVEN VAN ZIJN KRIJGERS, EN ZES LEDEN VAN DE INDIAANSE POLITIE KWAMEN HIERBIJ OM.

HET 7E CAVALIERIEREGIMENT (7TH CAVALRY REGIMENT) GING ONDER BEVEL VAN MAJOOR SAMUEL WHITSIDE OP ZOEK NAAR DE MINICONJOU DIE HET RESERVAAT WAREN ONTVLUCHT. OP 28 DECEMBER 1890 WERD DE GROEP GEVONDEN, DERTIG MIJL TEN OOSTEN VAN PINE RIDGE. DE UITGEPUTTE EN SLECHT TEGEN DE WINTERKOU GEKLEDE INDIANEN BODEN GEEN VERZET. ZE KREGEN DE OPDRACHT EEN KAMP OP TE SLAAN BIJ DE WOUNDED KNEE-BEEK, VIJF MIJL WESTELIJKER.

DE OMSINGELING VAN
HET INDIANENKAMP

DE VOLGENDE OCHTEND WILDE HET LEGER DE INDIANEN ONTWAPENEN. HUN MEDICIJNMAN YELLOW BIRD VOORSPELDE DAT DE GEESTENDANSHEMDEN HEN ZOULDEN BESCHERMEN TEGEN DE KOGELS VAN DE MILITAIRES. INTUSSEN PROBEERDEN ENKELE SOLDATEN EEN VAN DE INDIANEN ZIJN GEWEER TE ONTNEEMEN. ZIJ WISTEN NIET DAT HIJ DOOF WAS EN ZAGEN ZIJN ONBEGRIIP AAN VOOR VERZET. ER ONTSTOND EEN WORSTELING WAARBIJ HET GEWEER PER ONGELUK AFGING EN EEN SOLDAAT NEERVIEL. DIT WAS HET BEGIN VAN EEN HEVIGE SCHIETPARTIJ. VAN DICHTBIJ VUURDEN DE SOLDATEN, ONDERSTEUND DOOR HOTCHKISS-GESCHUT, IN DE GROEP INDIANEN DIE SLECHTS GEWAPEND WAREN MET DE KNUPPELS EN MESSEN DIE ZE HADDEN VERBORGEN IN DEKENS. DE GEESTENDANSHEMDEN BODEN NIET DE ERAAN TOEGEDICHTE MAGISCHE BESCHERMING. TIENTALLEN INDIANEN, ONDER WIE VEEL VROUWEN EN KINDEREN, WERDEN NEERGESCHOTEN. DE INDIANEN DIE ERIN GESLAAGD WAREN TE VLUCHTEN WERDEN KILOMETERS VER BUITEN HET KAMP ACHTERVOLGD EN GEDOOD. IN TOTAAL KWAMEN MEER DAN 200 INDIANEN OM. ER SNEUVELDEN 25 MILITAIRES, EN 39 RAAKTEN GEWOND. DE VOLGENDE LENTE, TOEN HET LEGER TERUGKEERDE, WERDEN DE LIJKEN DIE WAREN BLIJVEN LIGGEN (TE WETEN 144 INDIANEN, WAARONDER 44 VROUWEN EN 16 KINDEREN), BEGRAVEN IN EEN MASSAGRAF.

HET INDIANENKAMP NA HET BLOEDBAD

DE VOLGENDE DAG, 30 DECEMBER 1890, VOND NOG EEN LAATSTE GEWELDDADIGE CONFRONTATIE PLAATS, DIE BEKEND ZOU WORDEN ALS DE DREXEL MISSION FIGHT, TUSSEN OVERGEBLEVEN LAKOTA-KRIJGERS EN HETZELFDE CAVALIERIEREGIMENT. DE STRIJDENDE PARTIJEN TROFFEN ELKAAR NABIJ WHITE CLAY CREEK, ONGEVEER 15 MIJL TEN NOORDEN VAN PINE RIDGE, WAAR DE LAKOTA'S EEN KATHOLIEKE MISSIE IN BRAND ZOULDEN HEBBEN GESTOKEN.

ZONDER DATUM

SLUITING VAN DE STRAFKOLONIE OMMERSCHANS.

OPRICHTING VAN DE FACULTEIT LANDBOUWKUNDIGE EN TOEGEPASTE BIOLOGISCHE WETENSCHAPPEN VAN DE K.U.LEUVEN.

BIJ DE VOLKSTELLING IN DE USA WORDT DE PONSKAART INGEVOERD DOOR HERMAN HOLLERITH, DE GRONDLEGGER VAN DE LATERE MAATSCHAPPIJ IBM.

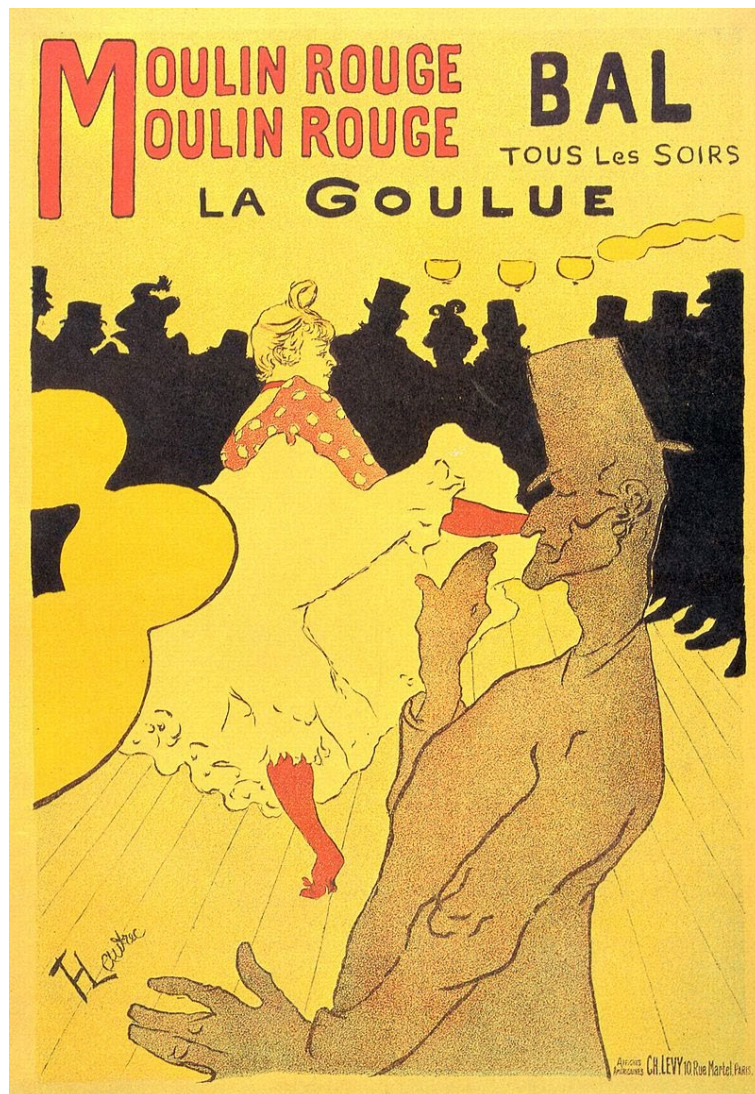
WILLIAM JAMES SCHRIJFT THE PRINCIPLES OF PSYCHOLOGY.

HET BEWIJS VAN DE VIERKLEURENSTELLING BLIJKT ONJUIST TE ZIJN.

HET PLIMSOLLMERK KOMT IN GEBRUIK OP ALLE BRITSE ZEESCHEPEN.

LA VIGNE ROUGE WORDT ALS ENIGE VAN VINCENT VAN GOGHS SCHILDERIEN TIJDENS ZIJN LEVEN VERKOCHT.

HENRI DE TOULOUSE-LAUTREC ONTWERPT EEN BEROEMD GEWORDEN AFFICHE VOOR DE NET OPGERICHTE MOULIN ROUGE.

OPRICHTING VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE PETROLEUM MAATSCHAPPIJ.

VOOR DE IROQUOIS IN DE VS WORDEN RESERVATEN INGERICHT.

DE TERM ZIONISME WORDT VOOR HET EERST GEBRUIKT.

WIGHT WORDT EEN APART GRAAFSCHAP, ONAFHANKELIJK VAN HAMPSHIRE.

DE MORMONEN SCHAFFEN ONDER DRUK VAN DE VERENIGDE STATEN VAN AMERIKA DE POLYGAMIE AF.

1891

GEBEURTENISSEN

JANUARI

1 - DE KONINKLIJKE PAKETVAART MAATSCHAPPIJ BEGINT MET EEN GEREDELDE DIENSTREGELING TUSSEN DE EILANDEN VAN NEDERLANDS-INDIË TE VAREN.

DE KONINKLIJKE PAKETVAART MAATSCHAPPIJ (1891)

DE KONINKLIJKE PAKETVAART-MAATSCHAPPIJ (KPM) WAS EEN NEDERLANDSE REDERIJ, STATUTAIR GEVESTIGD IN AMSTERDAM MAAR MET EEN OPERATIONEEL HOOFDKANTOOR IN BATAVIA, DIE HEEFT BESTAAN TUSSEN 1891 EN 1966 IN HOOFDZAAK VOOR HET ONDERHOUDEN VAN SCHEEPVAARTVERBINDINGEN IN EN VANUIT NEDERLANDS-INDIË.

DE KPM WERD OP 4 SEPTEMBER 1888 IN AMSTERDAM OPRICHT DOOR DE ROTTERDAMSCH LLOYD (RL) EN DE STOOMVAART MAATSCHAPPIJ NEDERLAND (SMN). HET NEDERLANDSE HOOFDKANTOOR WAS VANAF 1916 SAMEN MET DAT VAN ENKELE ANDERE AMSTERDAMSE REDERIJEN GEVESTIGD IN HET SCHEEPVAARTHUIS AAN DE PRINS HENDRIKKADE. DE NIEUWE MAATSCHAPPIJ NAM EEN DEEL VAN DE SCHEPEN VAN DE NEDERLANDSCH INDISCHE STOOMVAART MAATSCHAPPIJ OVER. NA TWEE JAAR VOORBEREIDING STARTTE DE KPM OP 1 JANUARI 1891 MET DE UITVOERING VAN DE EERSTE DIENSTREGELING.

31 - IN PORTO VINDT DE REVOLTE VAN 31 JANUARI 1891 PLAATS, EEN MISLUKTE POGING OM DE MONARCHIE IN PORTUGAL TEN VAL TE BRENGEN EN EEN REPUBLIEK OP TE RICHTEN.

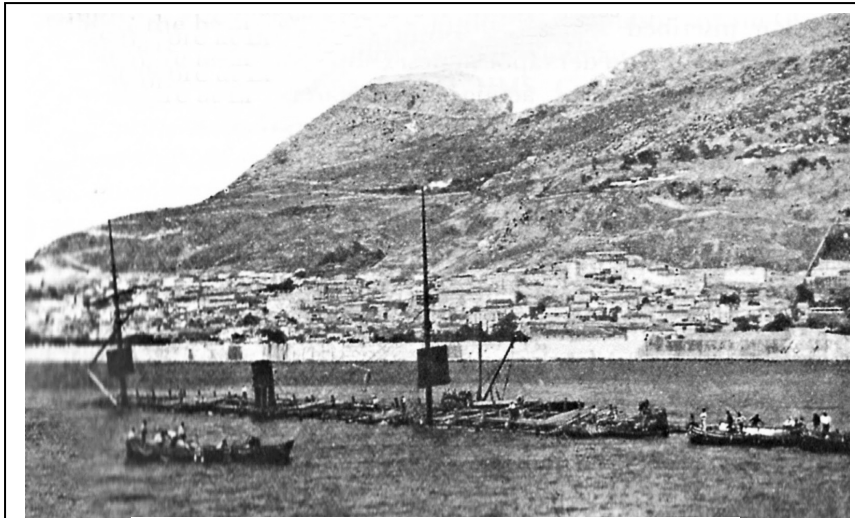
FEBRUARI

6 - DE DALTONS PLEGEN HUN EERSTE TREINROOF OP EEN TREIN VAN DE SOUTHERN PACIFIC.

15 - IN DE SLAG BIJ DOLORES VERSLAAN DE CHILEENSE REBELLEN HET REGERINGSLEGER, EN VERKRIJGEN ZO EEN VRIJ GEBIED IN DE NOORDELIJKE BERGEN OM EEN VOORLOPIGE REGERING TE VESTIGEN.

MAART

17 - HET BRITSE PASSAGIERSSCHIP S.S. UTOPIA VAN DE ANCHOR LINE ZINKT OP WEG VAN TRIEST NAAR NEW YORK VOOR GIBRALTAR NA AANVARING MET HMS ANSON. 563 VAN DE 877 OPVARENDEN KOMEN OM HET LEVEN.

WRAK VAN DE S.S. UTOPIA IN DE HAVEN VAN GIBRALTAR

MEI

1 - SOCIALISTISCHE ARBEIDERS KOMEN IN ALLE EUROPESE STEDEN MASSAAL OP STRAAT, OM BETERE ARBEIDSVOORWAARDEN EN DE ACHTURENDAG TE EISEN.

1 - BIJ EEN SCHIETPARTIJ IN FOURMIES WORDT EEN MANIFESTATIE TEN VOORDELE VAN DE ACHTURIGE WERKDAG BLOEDIG NEERGESLAGEN. ER VALLen NEGEN DODEN EN 35 GEWONDEN.

15 - PAUS LEO XIII PUBLICEERT, VRIJ ONVERWACHT, DE ENCYCLIEK "RERUM NOVARUM", WAARIN DE UITBUITING VAN DE ARBEIDERS AAN DE KAAK WORDT GESTELD EN OP SAMENWERKING VAN WERKNEMERS EN WERKGEVERS WORDT AANGEDRONGEN "OM IEDEREEN EEN MENSELIJK BESTAAN TE GEVEN". HET WAS DAARBIJ DUIDELIJK DE BEDOELING DE INVLOED VAN DE SOCIALISTEN OP DE ARBEIDERSBEWEGING AF TE REMMEN. EEN BLIJVENDE VERDEELDHEID ONDER DE ARBEIDERS WAS HET ONMIDDELLIJKE GEVOLG.

16 - IN FRANKFURT AM MAIN WORDT DE INTERNATIONALE ELEKTROTECHNISCHE TENTOONSTELLING VAN 1891 GEOPEND.

19 - BEGIN VAN DE BOUW VAN DE TRANS-SIBERISCHE SPOORLIJN.

20 - DE KINETOSCOOP VAN THOMAS ALVA EDISON WORDT AAN HET PUBLIEK VOORGESTELD (ZIE: FILM).

23 - START VAN DE EERSTE WIELERKOERS BORDEAUX-PARIJS, INGERICHT DOOR HET SPORTBLAD VÉLOCE-SPORT, TER GELEGENHEID VAN DE VERHUIZING VAN DE ZETEL VAN HET BLAD VAN BORDEAUX NAAR PARIJS, EN LOOPT OVER 572 KM. ER ZIJN ALLEEN AMATEURS UITGENODIGD OM VERZEKERD TE ZIJN VAN DE KOMST VAN DE STERKSTE BRITSE WIELERAMATEURS DIE NIET SAMEN MET DE FRANSE PROFS WILLEN RIJDEN.

JUNI

16 - JOHN ABBOTT WORDT MINISTER-PRESIDENT VAN CANADA.

21 - LUCIEN EN PAUL NUNN VERWEZENLIJKEN DE EERSTE OVERDRACHT VAN WISSELSTROOM OVER LANGE AFSTAND DOOR DE AMES CENTRALE BIJ TELLURIDE IN DE VERENIGDE STATEN.

21 - DE KRANT HET VOLK VERSCHIJNT VOOR HET EERST.

JULI

1 - KEIZER WILHELM II VAN DUITSLAND BEGINT AAN EEN DRIEDAAGS STAATSBEZOEK AAN NEDERLAND.

3 - OPENING VAN DE SPOORLIJN BRIG - ZERMATT, DIE HET ALPINISME BEVORDERT EN DE MATTERHORN ONTSLUIT.

AUGUSTUS

17 - INGEBRUIKNAME VAN DE SPOORLIJN SCHIEDAM-MAASSLUIJ DOOR DE STAAT DER NEDERLANDEN, GEËXPLOITEERD DOOR DE HSM.

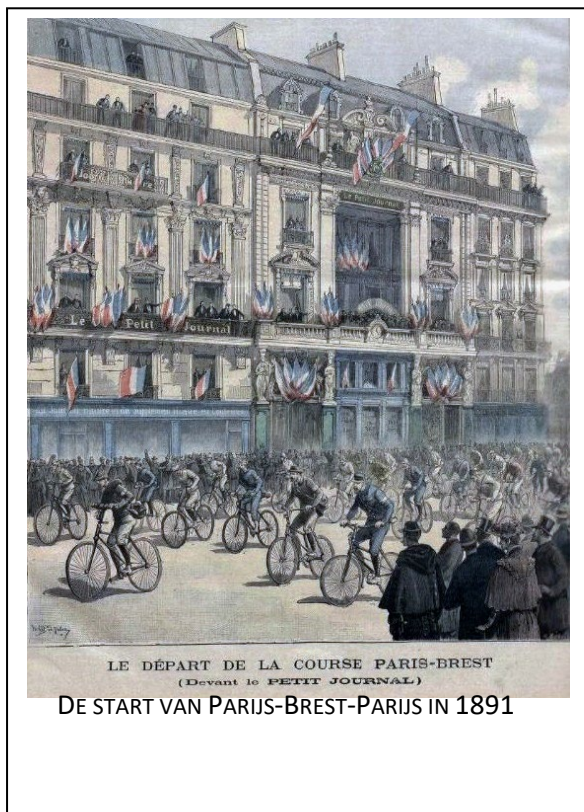
21 - HET LIBERALE KABINET-VAN TIENHOVEN NEEMT IN NEDERLAND HET ROER OVER VAN HET CONFESIONELE KABINET-MACKAY.

25 - KONING LEOPOLD II VAN BELGIË ONDERTEKENT DE WET OP DE VERVOERSOVEREENKOMSTEN.

29 - DE TROEPEN VAN HET CONGRES ZEGEVIEREN IN DE CHILEENSE BURGEROORLOG.

SEPTEMBER

6 - START VAN DE EERSTE WIELERKOERS PARIJS-BREST-PARIJS, GEORGANISEERD DOOR HET SPORTBLAD LE PETIT JOURNAL. NA RUIM 72 UUR KOMT CHARLES TERRONT ALS EERSTE OVER DE FINISH.

PARIJS-BREST-PARIJS (1891)

PARIJS-BREST-PARIJS WAS EEN BUITENGEWOON LANGE WIELERWEDSTRIJD (BIJNA 1200 KM), OORSPRONKELIJK VOOR PROFESSIONALS.

IN 1891 WERD DE EERSTE WEDSTRIJD GEORGANISEERD DOOR HET SPORTBLAD LE PETIT JOURNAL. DE EERSTE WINNAAR WAS CHARLES TERRONT, DIE BIJNA DRIE DAGEN OVER DE RACE DEED. NOG 106 ANDERE VAN DE 209 DEELNEMERS HAALDEN DE EINDSTREEP, DE LAATSTE MET EEN ACHTERSTAND VAN ZEVEN DAGEN.

18 - DE CHILEENSE PRESIDENT JOSÉ MANUEL BALMACEDA PLEEGT IN DE ARGENTIJNSE AMBASSADE ZELFMOORD.

28 - DE URUGUAYAANSE VOETBALCLUB PEÑAROL, MEERVOUDIG WINNAAR VAN DE COPA LIBERTADORES, WORDT OPGERICHT.

NOVEMBER

3 - DE GAZET VAN ANTWERPEN PUBLICEERT HAAR ALLEREERSTE UITGAVE.

9 - HET NEDERLANDSCH WERKLIEDENVERBOND PATRIMONIUM HOUDT HET EERSTE CHRISTELIJK-SOCIAAL CONGRES. ABRAHAM KUYPER ROEPT IN ZIJN OPENINGSREDE DE ARBEIDERS OP AF TE ZIEN VAN VERBETERING VAN HET LOT EN IN PLAATS HIERVAN "HET EEUWIGE LEVEN" OP DE VOORGROND TE STELLEN.

13 - OPRICHTING VAN CLUB BRUGGE.

DECEMBER

15 - JAMES NAISMITH VINDT HET BASKETBAL UIT.

29 - THOMAS EDISON PATENTEERT DE RADIOTELEGRAFIE.

ZONDER DATUM

OMAN WORDT EEN BRITS PROTECTORAAT.

HET "INTERNATIONAAL SOCIALISTISCH BUREAU" WORDT GESTICHT.

CORNELIS LELY MAAKT HET EERSTE PLAN VOOR AFSLUITING VAN DE ZUIDERZEE.

OSCAR WILDE SCHRIJFT THE PICTURE OF DORIAN GRAY.

PAUL GAUGUIN VERHUIST WEG VAN EUROPA.

UITVINDING VAN DE COUVEUSE DOOR DE FRANSE ARTS ALEXANDRE LION.

JOHN BOYD DUNLOP STICHT DE BANDENFABRIEK DUNLOP.

DE OPEN FRANSE TENNISKAMPIOENSCHAPPEN WORDEN VOOR HET EERST GEHOUDEN.

DE SCHOOLMEESTER CORNELIS JOHANNES KIEVIET PUBLICEERT EEN GERUCHTMAKEND JONGENSBOEK: "UIT HET LEVEN VAN DIK TROM".

CORNELIS JOHANNES KIEVIET (1891)

CORNELIS JOHANNES KIEVIET (HOOFDDORP, 8 MAART 1858 – WASSENAAR, 12 AUGUSTUS 1931) WAS EEN NEDERLANDSE ONDERWIJZER EN SCHRIJVER VAN JEUGDBOEKEN.

PUBLICEREND ONDER DE NAAM C. JOH. KIEVIET WAS HIJ DE SCHEPPER VAN DE BEROEMDE ROMANFIGUUR DIK TROM.

DIK TROM

IN 1891 VERSCHIEEN UIT HET LEVEN VAN DIK TROM BIJ KLUITMAN. WEGENS HET ONDEUGENDE KARAKTER VAN HOOFDPERSOON DIK TROM HAD HET KIEVIET MOEITE GEKOST EEN UITGEVER TE VINDEN. PAS NA ACHT JAAR WAS HET UITVERKOCHT. AAN DE TWEEDE DRUK WERDEN TEKENINGEN VAN JOHAN BRAAKENSIEK TOEGEVOEGD, EN NU LIEP DE VERKOOP VEEL BETER.

NET ALS DE SCHRIJVER JOHAN KIEVIET WOONT DIK TROM IN HOOFDDORP IN DE HAARLEMMERMEER. KIEVIET WERD IN 1858 IN HOOFDDORP GEBOREN, ZIJN VADER WAS TIMMERMAN EN VESTIGDE ZICH KORT NA DE DROOGLEGGING IN HOOFDDORP. HIJ WERD ONDERWIJZER, EERST IN VIJFHUIZEN EN DAARNA IN LISSE MAAR HIJ BLEEF VERKNOCHT AAN HOOFDDORP. HET VERHAAL VAN DIK TROM VERBINDT ELEMENTEN UIT HET LEVEN VAN KIEVIET ZOALS ZIJN LEVEN IN HOOFDDORP IN DE 19E EEUW, DE LAGERE SCHOOL EN ZIJN ONDERWIJZERSCHAP. ALLE VERHALEN VAN DIK TROM SPELEN ZICH AF IN HOOFDDORP EN HET STAAT VAST DAT DE HERINNERINGEN VAN KIEVIET DE BASIS WAREN VOOR DEZE KINDERBOEKEN: DIK TROM ZAT OP DEZELFDE SCHOOL ALS KIEVIET, WOONDE AAN DE HOOFDVAART NET ALS KIEVIET EN HAD NET ALS DE SCHRIJVER EEN VADER DIE TIMMERMAN WAS.

DIK TROM LAAT ZICH BEKIJKEN DOOR ZIJN BLINDE BUURMEISJE

DIK TROMS VADER: "HET IS EEN BIJZONDER KIND, EN DAT IS-IE"

1892

GEBEURTENISSEN

JANUARI

1 - OPENING VAN ELLIS ISLAND, DE PLEK WAAR ALLE IMMIGRANTEN DE VERENIGDE STATEN VAN AMERIKA BINNENKOMEN.

ELLIS ISLAND (1892)

ELLIS ISLAND IS EEN EILAND IN DE HAVEN VAN NEW YORK EN NEW JERSEY DAT EIND 19E EN BEGIN 20E EEUW DIENSTDEED ALS GRENSPOST VOOR NIEUW AANKOMENDE IMMIGRANTEN DIE ZICH IN DE VERENIGDE STATEN WILDEN VESTIGEN.

GESCHIEDENIS

ELLIS ISLAND IS EEN EILAND DAT DOOR LANDAANWINNING IS VERGROOT WAARDOOR HET ALS KUNSTMATIG EILAND KAN WORDEN GEZIEN. OORSPRONKELIJK HEETTE HET EILAND OESTER EILAND, ZO GENOEMD DOOR DE NEDERLANDSE KOLONISTEN. TOEN DE BRITTEN IN DE ZEVENTIENDE EEUW DE KOLONIE VAN NIEUW-NEDERLAND OVERNAMEN, HERDOOPTEN ZE DIT EILAND VOOR DE KUST VAN DE STAD NEW YORK IN OYSTER ISLAND. ROND 1770 WERD HET EIGENDOM VAN SAMUEL ELLIS, AAN WIE HET ZIJN HUIDIGE NAAM DANKT. OP HET EILAND WERD LATER EEN FORT GEBOUWD DAT VOOR DE VERDEDIGING VAN NEW YORK HARBOR MOEST ZORGEN IN ONDER ANDERE DE OORLOG VAN 1812.

IMMIGRANTEN ARRIVEREN TE ELLIS ISLAND

VÓÓR 1892 VOND DE UITGEVOERDE IMMIGRANTENCONTROLE PLAATS IN CASTLE CLINTON OP LOWER MANHATTAN. TUSSEN 1 JANUARI 1892 EN 29 NOVEMBER 1954 KWAMEN IN TOTAAL ZO'N 12 MILJOEN IMMIGRANTEN DOOR DE POORTEN VAN HET VERWERKINGSCENTRUM OP ELLIS ISLAND. IMMIGRANTEN DIE PER BOOT AANKWAMEN IN DE HAVEN VAN NEW YORK MOESTEN ONDER ANDERE EEN MEDISCHE KEURING ONDERGAAN ALVORENS ZIJ TOT DE VERENIGDE STATEN WERDEN TOEGELATEN. ONGEVEER 2% VAN DE MENSEN DIE HIER AANKWAMEN WERD DE TOEGANG GEWEIGERD, VAAK WEGENS ERNSTIGE, CHRONISCHE ZIEKTEN, OOGZIEKTEN (TRACHOOM) MET BLINDHEID ALS GEVOLG, PSYCHISCHE ZIEKTEN OF CRIMINELE ACHTERGRONDEN VAN DE IMMIGRANTEN. VEEL VAN DE IMMIGRANTEN VESTIGDEN ZICH IN NEW YORK OF HET AANGRENZENDE NEW JERSEY. ANNIE MOORE, EEN VIJFTIENJARIG MEISJE UIT IERLAND, WAS DE EERSTE DIE VIA ELLIS ISLAND WERD TOEGELATEN TOT DE VERENIGDE STATEN.

7 - ABBAS II HILMI VOLGT ZIJN OVERLEDEN VADER OP ALS KEDIVE VAN EGYPTE.

13 - HET CHINESE STOOMSCHIP "NANCHOW" VAN DE REDERIJ CHUAH YU PUNG, VERGAAT IN DE CHINESE ZEE WAARBIJ 509 OPVARENDEN OM HET LEVEN KOMEN.

14 - DAAGS VOOR ZIJN HUWELIJK MET MARY VAN TECK BEZWIJKT DE BRITSE PRINS ALBERT VICTOR (ZIE AFBEELDING) AAN LONGONTSTEKING. HIJ WAS TWEDE IN LIJN VAN TROONOPVOLGING NA ZIJN VADER.

28 - OPRICHTING NEDERLANDS EERSTE HOCKEYCLUB: AMSTERDAMSCH E HOCKEY & BANDY CLUB.

FEBRUARI

2 - WILLIAM PAINTER PATENTEERT DE KROONKURK.

16 - PAUS LEO XIII RICHT DE ENCYCLIEK "AU MILIEU DES SOLLICITUDES" TOT DE FRANSE KATHOLIEKEN, WAARIN HIJ HEN OPROEPT HUN VERZET TEGEN DE DERDE REPUBLIEK OP TE GEVEN.

27 - RUDOLF DIESEL KRIJGT PATENT OP DE DIESELMOTOR.

MAART

27 - MANRESA (CATALONIË), GOEDKEURING VAN DE BASES DE MANRESA, EEN ONTWERP VOOR EEN REGIONALE GRONDWET

APRIL

3 - IN DE VERENIGDE STATEN WORDT DE EERSTE SUNDAE GEMAAKT.

10 - JOSÉ MARTÍ RICHT EEN REVOLUTIONAIRE PARTIJ OP OM DE SPAANSE KOLONIES CUBA EN PUERTO RICO ZELFSTANDIG TE MAKEN.

15 - DE EDISON GENERAL ELECTRIC COMPANY GAAT SAMEN MET DE THOMSON-HOUSTON ELECTRIC COMPANY IN GENERAL ELECTRIC.

MEI

1 - BELGIË GAAT OVER OP DE WEST-EUROPESE TIJD OP VERZOEK VAN ENKELE SPOORMAATSCHAPPIJEN.

14 - OPRICHTING VAN VITESSE.

21 - DE GREAT WESTERN RAILWAY IS ALS LAATSTE ENGELSE SPOORWEG OMGEBOUWD VAN BREEDSPOOR NAAR NORMAALSPOOR, EEN OMVANGRIJKE OPERATIE WAAR RUIM 3000 MAN VOOR INGESCHAKELD IS.

29 - DE WIELERKLASSIEKER LUIK-BASTENAKEN-LUIK WORDT VOOR HET EERST GEHOUDEN EN WORDT GEWONNEN DOOR LÉON HOUA.

IN GRONINGEN WORDT BEGONNEN MET DE AANLEG VAN DE SPOORLIJN TUSSEN SAUWERD EN ROODESCHOOL.

JUNI

7 - 12 DE VULKAAN AWU OP HET INDONESISCHE EILAND SANGIR BARST UIT EN MAAKT 1.532 SLACHTOFFERS.

10 - DE TWAALFJARIGE KONINGIN WILHELMINA LEGT DE EERSTE STEEN VOOR HET NIEUWE UNIVERSITEITSGEBOUW VAN UTRECHT.

JULI

7 - JANUS OOMS WINT ALS EERSTE NIET-BRITSE ROEIER DE DIAMOND SCULLS IN HENLEY, HET OFFICIEUZE WERELDKAMPIOENSCHAP.

8 - DE HOOFDSTAD VAN NEWFOUNDLAND ST. JOHN'S WORDT DOOR BRAND ZWAAR BESCHADIGD.

18 - DE LIBERALEN WINNEN DE ALGEMENE VERKIEZINGEN IN HET VERENIGD KONINKRIJK, WAT HET EINDE BETEKENT VAN DE REGERING - SALISBURY. GLADSTONE VORMT ZIJN VIERDE REGERING, MET STEUN VAN DE IERSE NATIONALISTEN. VOOR HET EERST WORDT EEN SOCIALIST IN HET LAGERHUIS GEKOZEN: KEIR HARDY.

JULI - DE INTERNATIONALE SCHAATSUNIE (ISU) WORDT IN SCHEVENINGEN OPGERICHT OP INITIATIEF VAN DE KNSB.
SEPTEMBER

9 - EDWARD EMERSON BARNARD ONTDEKT AMALTHEA, EEN MAAN VAN JUPITER.

OKTOBER

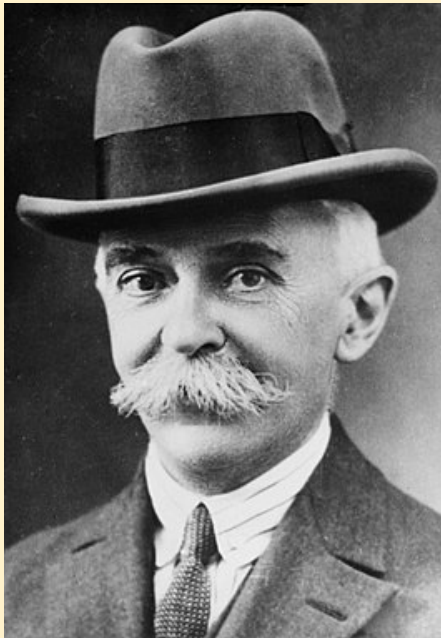
31 - INWIJDING VAN DE GERESTAUREERDE SLOTKAPEL IN WITTENBERG.

NOVEMBER

17 - FRANSE TROEPEN BEZETTEN ABOMEY, DE HOOFDSTAD VAN HET WESTAFRIKAANSE KONINKRIJK DAHOMEY.

25 - DE FRANSE BARON PIERRE DE COUBERTIN LANCEERT HET IDEE DE OLYMPISCHE SPELEN IN MODERNE VORM TE DOEN HERLEVEN.

PIERRE DE COUBERTIN (1892)

PIERRE DE FRÉDY, BARON VAN COUBERTIN (BETER BEKEND ALS PIERRE (BARON) DE COUBERTIN) (PARIJS, 1 JANUARI 1863 – GENÈVE, 2 SEPTEMBER 1937) WAS EEN FRANS HISTORICUS EN PEDAGOOG DIE BESCHIKTE OVER HET SOCIALE NETWERK OM DE INSPIRATIE VAN DE KLEINSCHALIGE WENLOCK OLYMPIAN SOCIETY ANNUAL GAMES TE VERTALEN NAAR DE MODERNE OLYMPISCHE SPELEN. HIJ WAS OOK DE TWEDE VOORZITTER EN SECRETARIS-GENERAAL VAN HET INTERNATIONAAL OLYMPISCH COMITÉ. HIJ STARTTE DE EERSTE MODERNE OLYMPISCHE SPELEN OP IN 1896. NA 1897 IS DE OLYMPISCHE SPELEN ER ELKE VIER JAAR WEER. EEN UITSpraak DIE VAAK GEASSOCIEERD WORDT MET PIERRE DE COUBERTIN IS "DEELNEMEN IS BELANGRIJKER DAN WINNEN". DIT IS ECHTER GEEN UITSpraak VAN HEM.

ZONDER DATUM

BESTUURLIJKE HERVORMINGEN IN THAILAND (ZIE CHANGWAT).

IN NOORWEGEN WORDT HET LANDSMÅL GELIJKGESTELD AAN HET RIKSMÅL.

DE ZIEKTE VAN BECHTEREW WORDT VOOR HET EERST BESCHREVEN, DOOR VLADIMIR BECHTEREW.

DE INTERNATIONALE WORDT OFFICIEEL AANGENOMEN ALS STRIJD LIED VAN DE COMMUNISTISCHE BEWEGING.

DE VERENIGING: DE AFSCHIEDING EN DE DOLEANTIE GAAN SAMEN ALS DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

DE LAATSTE FRANSTALIGE KRANT IN NEDERLAND, LE COURRIER DE LA MEUSE, HOUDT OP TE BESTAAN.

FRANSE ARCHEOLOGEN BEGINNEN MET HET OPGRAVEN VAN DELPHI.

BRUSSEL BOUWT ALS EERSTE STAD IN EUROPA EEN AFVALVERBRANDINGSINSTALLATIE.

SPORWEGKAART (1892)

1893

GEBEURTENISSEN

JANUARI

1 - HET EERSTE NUMMER VAN DE TELEGRAAF VERSCHIJNT.

11 - TIJDENS NATIONALE WEDSTRIJDEN OP HET PATERSWOLDSEMEER VERBETERT JAAP EDEN HET WERELDRECORD OP DE 1500 METER EN BRENGT HET OP 2 MINUTEN EN 35 SECONDEN.

13 - JAAP EDEN WORDT OP HET MUSEUMPLEIN DE EERSTE ISU-WERELDKAMPIOEN HARDRIJDEN OP DE SCHAATS.

JAAP EDEN (1893)

Jacobus Johannes (Jaap) Eden (Groningen, 19 oktober 1873– Haarlem, 2 februari 1925) was een NEDERLANDS SCHAATSER, WIELRENNER EN BANDYSPELER, DIE INTERNATIONALE SUCCESSEN VIERDE ROND HET BEGIN VAN DE 20E EEUW. HOEWEL ZIJN GROOTSTE SUCCESSEN AL MEER DAN 100 JAAR GELEDEN ZIJN, IS DE ERKENNING VOOR ZIJN UITZONDERLIJKE PRESTATIES NOG STEEDS AANWEZIG. ZO ZIJN DE JAARLIJKSE SPORTPRIJZEN VAN SPORTER VAN HET JAAR NAAR HEM VERNOEMD.

BIOGRAFIE

EDEN WERD GEBOREN IN DE STAD GRONINGEN ALS ZOON VAN JOHANNES EDEN EN MARIA BAALE. ZIJN MOEDER OVERLEED BIJ ZIJN GEBORTE EN ZIJN VADER HAD GEEN TIJD OM ALLEEN VOOR HEM TE ZORGEN. HIJ GROEIDE DAAROM OP BIJ ZIJN GROOTOUDERS DIE IN SANTPOORT HOTEL VELSEREND EXPLOITEERDEN. HIJ BRACHT IN ZIJN JEUGD AL VEEL TIJD DOOR MET SPORTEN IN EN ROND DE KENNEMERDUINEN, WAAR HIJ DE BASIS LEGDE VOOR ZIJN LATERE SPORTCARRIÈRE. KORTE TIJD (ROND 1890) SPEELDE JAAP EDEN VOETBAL BIJ HFC HAARLEM.

OP 15-JARIGE LEEFTIJD WERD HIJ ONTDEKT DOOR SCHAATSER KLAAS PANDER, DIE MET HEM GING TRAINEN. IN DECEMBER 1890 WON HIJ ZIJN EERSTE SCHAATSWEDSTRIJD OP DE KORTE BAAN, OVER EEN AFSTAND VAN 160 METER. EEN JAAR LATER DEBUTEERDE HIJ OP INTERNATIONAAL NIVEAU. IN 1893 BEHAALDE HIJ OP 19-JARIGE LEEFTIJD ZIJN EERSTE WERELDTITEL.

EEN JAAR DAAROP BRAK HIJ TWEE WERELDRECORDS, WAARVAN DAT OP DE VIJF KILOMETER ZEVENTIEN JAAR ZOU BLIJVEN STAAN.

HIJ VERPULVERDE EEN JAAR LATER ZIJN EIGEN WERELDRECORD OP DE TIEN KILOMETER; HIJ BRACHT HET VAN 19.12,4 OP 17.56,0. IN 1895 (HAMAR) EN 1896 (SINT-PETERSBURG) BEHAALDE HIJ NOGMAALS DE WERELDTITEL.

HIERNA STAPTE HIJ OVER OP DE WIELERSPORT, NIET IN DE LAATSTE PLAATS OMDAT HIJ HIER GOED GELD MEE KON VERDIENEN. OOK HIER HAALDE HIJ GROTE SUCCESSEN: IN 1894 WERD HIJ WERELDKAMPIOEN OP DE 10 KM EN EEN JAAR LATER OP DE SPRINT. IN 1896 REED HIJ ALS PROF EEN WERELDRECORD OP DE 1000 METER MET STAANDE START. HIJ WERD GELIEFD BIJ HET PUBLIEK, ZOWEL DOOR ZIJN PRESTATIES ALS DOOR ZIJN MANIER VAN OPTREDEN. HET SUCCES STEEG HEM NAAR HET HOOFD EN HIJ GAF ZICH STEEDS MEER OVER AAN DE GENEUGTEN VAN HET LEVEN. VOORAL IN PARIJS, IN HET HART VAN DE WIELERSPORT, LEIDDE HIJ EEN STORMMAGTIG LEVEN. EDEN VERDIENDE ZOVEEL – HIJ ZOU JAARLIJKS MEER DAN 40.000 GULDEN HEBBEN VERDIEND, EEN FORTUIN IN DIE TIJD – DAT HIJ EEN AMERIKAANS AANBOD VAN 15.000 GULDEN VOOR EEN PAAR WEDSTRIJDJES KON LATEN SCHIETEN.

IN 1915 HING EDEN ZIJN FIETS AAN DE WILGEN, NADAT HIJ DE LAATSTE JAREN STEEDS MINDER SUCCESSEN BOEKTE. HIJ PROBEERDE EEN BAANTJE TE VINDEN MAAR WAS DAARIN NIET ERG DOORTASTEND. TROFEEËN EN MEDAILLES WERDEN VERKWANSELD EN HIJ PROBEERDE MET EEN PAAR VRIENDEN EEN RIJWIELZAAK IN ROTTERDAM OP TE ZETTEN, MET WEINIG SUCCES.

JAAP EDEN STIERF IN HAARLEM OP 51-JARIGE LEEFTIJD ALS EEN BEROOID EN EENZAAM MAN. OM ZIJN BEGRAFENIS TE BEKOSTIGEN MOESTEN DE NABESTAANDEN ZELFS ZIJN MEDAILLES EN BEKERS VERKOPEN. ENIGE JAREN NA ZIJN BEGRAFENIS WERD, OP INITIATIEF VAN DE SPORTJOURNALIST LEO LAUER, EEN GROOT GRAFMONUMENT VOOR EDEN OPGERICHT AAN DE CENTRALE LAAN VAN DE ALGEMENE BEGRAAFPLAATS AAN DE KLEVERLAAN IN HAARLEM. EDEN WERD IN DIT GRAF HERBEGRAVEN. HIJ RUST ER MET ZIJN ECHTGENOTE. OP HET GRAF STAAT HIJ AFGEBEELD ALS SPORTHELD.

IN AMSTERDAM IS DE EERSTE 400 METER KUNSTIJSBAAN VAN NEDERLAND NAAR HEM VERNOEMD, LATER UITGEBREID MET DE EERSTE OVERDEKTE IJSHOCKEYBAAN. HET BEELDJE DAT DE SPORTMAN, SPORTVROUW, SPORTPLOEG EN 'GEHANDICAPTE' SPORTER VAN HET JAAR KRIJGEN IS OOK NAAR JAAP EDEN VERNOEMD.

JAAP EDEN OP DE FIETS

17 - KONINGIN LILIUOKALANI VAN HAWAÏ WORDT DOOR EEN STAATSGREEP VAN DE AMERIKANSE SUIKERPLANTAGEHOUDERS VAN DE TROON GESTOTEN EN HET LAND WORDT DOOR DE VERENIGDE STATEN GEANNEXEERD.

31 - HET HANDELSMERK COCA-COLA WORDT GEREgistREERD.

FEBRUARI

15 - TIVADAR PUSKÁS START IN BOEDAPEST MET DE TELEFON HÍRMONDÓ, DE TELEFOONKRANT OF DE VOORLOPER VAN DE RADIO.

MAART

4 - GROVER CLEVELAND WORDT VOOR DE TWEDE KEER PRESIDENT VAN DE VERENIGDE STATEN.

10 - IVOORKUST WORDT EEN FRANSE KOLONIE.

APRIL

5 - DE "MENDENHALL ORDER" WORDT UITGEVAARDIGD DOOR THOMAS CORWIN MENDENHALL, HOOFD VAN DE U.S. COAST AND GEODETIC SURVEY. IN DE MENDENHALL ORDER WORDT DE METER VASTGESTELD OP 39,37 INCH. DEZE ZOGENAAMDE SURVEY INCH IS EEN FRACTIE MEER DAN 2,54 CENTIMETER (1.000.000/999.998 MAAL ZO GROOT).

11 - HET BELGISCHE PARLEMENT VERWERPT EEN VOORSTEL OM ALGEMEEN STEMRECHT IN TE VOEREN.

12 TOT 18 - ALGEMENE WERKSTAKING IN BELGIË OM HET ALGEMEEN KIESRECHT AF TE DWINGEN.

18 - DE KAMER VAN AFGEVAARDIGDEN BESLUIT ALSNOG TOT INVOERING VAN ALGEMEEN MEERVOUDIG STEMRECHT.

BELGISCHE MANNEN, OUDER DAN 25, WORDEN STEMPPLICHTIG. NAARGELANG DE VOLDANE VOORWAARDEN KAN MEN 1 TOT 4 STEMMEN UITBRENGEN.

13 - DE 16-JARIGE SERVISCH KONING ALEXANDER STUURT DE REGENTSCHAPSRAAD WEG EN VERKLAART ZICHZELF MEERDERJARIG.

MEI

3 - OPRICHTING VAN DE R.K.S.V. SANCTUS AUGUSTINUS, KATHOLIEKE STUDENTENVERENIGING TE LEIDEN.

26 - DE SYNODE VAN DE FREE CHURCH OF SCOTLAND KIEST MET 346 TEGEN 192 STEMMEN VOOR DE DECLARATORY ACT. DAARMEE ONTSTAAN ENKELE VRIJE GEMEENTEN, DIE LATER MET ELKAAR DE FREE PRESBYTERIAN CHURCH OF SCOTLAND ZULLEN VORMEN.

HET EERSTE ERKENDE WERELDUURRECORD (WIELRENNEN) WORDT OP DE PARIJSE VELODROOM BUFFALO DOOR HENRI DESGRANGE GEVESTIGD MET EEN AFSTAND VAN 35,325 KM.

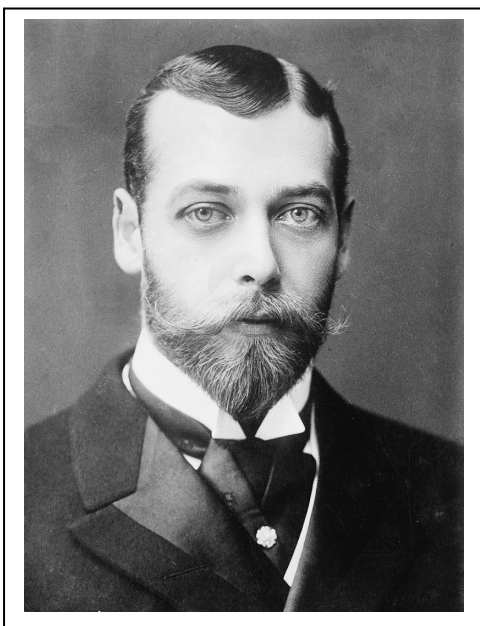
30 - TIJDENS EEN BIJeenKOMST OP HET GROOT-SEMINARIE RIJSENBURG WORDT BESLOTEN TOT HET OPNIEUW VERTALEN VAN HET OUDE TESTAMENT VANUIT DE VULGAAT. DE ZGN. PROFESSORENVERTALING ZAL GEREEDKOMEN IN 1911.

JUNI

29 - SULTAN HASSAN I VAN MAROKKO VERTREKT VANUIT DE HOOFDSTAD FEZ NAAR MARRAKECH VOOR EEN HALFJAARDURENDE RONDREIS DOOR ZIJN LAND. HIJ HOOPT ZO EEN MEER NATIONALE GEEST TE KWEKEN.

JULI

6 - DE LATERE KONING GEORGE V VAN HET VERENIGD KONINKRIJK (ZIE AFBEELDING) TROUWT MET MARY VAN TECK.

20 - IN DE GEBORTEKLINIEK VAN PORT-ROYAL WORDT DE EERSTE SPECIALE AFDELING VOOR TE VROEG GEBORENEN IN GEBRUIK GENOMEN, MET 14 COUVEUSES.

25 - OPENING VAN HET KANAAL VAN KORINTHE.

AUGUSTUS

22 - ER BESTAAN VIER ORKANEN NAAST ELKAAR IN HET ATLANTISCH BASSIN; ORKAAN 3, ORKAAN 4, DE ORKAAN VAN DE BARRIÈRE-EILANDEN VAN GEORGIA EN SOUTH CAROLINA EN ORKAAN 7, EEN ZELDZAME GEBEURTENIS.

29 - DE AMERIKAAN WHITCOMB JUDSON VERKRIJGT OCTROOI OP DE RITSSLUITING.

SEPTEMBER

7 - IN GEBRUIK NAME VAN DE ORTHODOXE SYNAGOGE SHOMRE HADAS IN ANTWERPEN.

19 - IN NIEUW-ZEELAND WORDT VROUWENKIESRECHT INGEVOERD. HET IS DAARMEE HET EERSTE LAND DAT DIT DOET.

OKTOBER

1 - OPRICHTING VAN DE ZWOLSCHE ATHLETISCHE CLUB.

3 - IN HET VERDRAG VAN BANGKOK MET FRANKRIJK ZIET SIAM AF VAN ALLE AANSPRAKEN OP LAOS. XIENG KHUANG GAAT OVER VAN SIAMESE IN FRANSE HANDEN, EN WORDT BIJ LAOS GEVOEGD. LAOS WORDT TOEGEVOEGD AAN DE UNIE VAN INDOCHINA.

10 - IN PARIJS VERSCHIJNEN DE EERSTE NUMMERBORDEN OP AUTOMOBIELEN.

27 EN 28 IN DE RIF (NOORD-MAROKKO) WORDT HET SPAANSE FORT VAN CABRERIZAS ALTAS DOOR BERBERS AANGEVALLEN. HIERBIJ KOMT DE MILITAIRE GOUVERNEUR VAN MELILLA, DIVISIEGENERAAL JUAN GARCÍA MARGALLO, SAMEN MET VELE ANDERE MILITAIRES IN HET FORT OM HET LEVEN.

29 - OCTAVE MAUS STICHT "LA LIBRE ESTHÉTIQUE".

NOVEMBER

15 - OPRICHTING VAN DE ZWITSERSE VOETBALCLUB FC BASEL.

DECEMBER

1 - OP DE WADDENZEE VERGAAN, TIJDENS EEN ZWARE SNEEUWSTORM, 13 VISSERSBOTEN. HIERBIJ KOMEN 22 VISSERS OM HET LEVEN. EEN VISSERSMONUMENT BIJ DE ZEEDIJK TE WIERUM (FRIESLAND) HERINNERT AAN DEZE GEBEURTENIS.

DE RAMP VAN WIERUM IN 1893

DE VISSERSVLOOT VAN WIERUM WERD DOOR EEN SLECHT VANGSEIZOEN (VEEL STORMEN EN WEINIG VIS) MIN OF MEER GEDWONGEN OM DE ZEE OP TE GAAN. OP 1 DECEMBER VOER DE VLOOT, ONDER LEIDING VAN PIETER AKKERMAN, UIT. EEN PLOTS OPZETTENDE SNEEUWSTORM OVERVIEL DE VLOOT, DIE UIT 17 SCHEPEN BESTOND. VAN DE VLOOT VERGINGEN 13 SCHEPEN, ROND AMELAND EN SCHIERMONNIKOOG. TWEEËNTWINTIG OPVARENDEN KWAMEN OM HET LEVEN, VAN WIE ER VIER ZIJN AANGESPOELD EN BEGRAVEN.

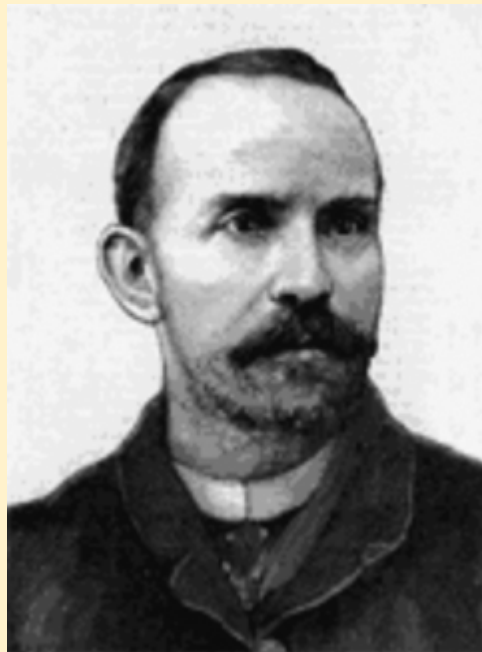
9 - DE ANARCHIST AUGUSTE VAILLANT GOOIT EEN SPIJKERBOM IN DE VERGADERING VAN DE FRANSE ASSEMBLÉE NATIONALE.

AUGUSTE VAILLANT (1893)

AUGUSTE VAILLANT (MÉZIÈRES, 1861 – PARIJS, 5 FEBRUARI 1894) WAS EEN FRANS ANARCHIST DIE EEN AANSLAG PLEEGDE OP DE NATIONALE VERGADERING (DE 'ASSEMBLÉE', DE FRANSE TWEDE KAMER).

HET LEVEN VAN VAILLANT

VAILLANT WAS HET KIND VAN EEN ONGEHUWDE MOEDER EN WERD HALF-EN-HALF OPGEVOED DOOR ARME BOEREN. OP ZIJN TWAALFDE BEVOND HIJ ZICH AL MOEDERZIEL ALLEEN IN PARIJS EN HIELD ZICH MET BEDELEN IN LEVEN. OMDAT BEDELEN NIET MOCHT, BELANDDE HIJ EEN AANTAL DAGEN IN DE GEVANGENIS; LATER OOK VOOR LANGERE TIJD VANWEGE HET STELEN VAN EEN PAAR LAARZEN. HET WAS EEN LEVEN VAN TWAALF AMBACHTEN EN DERTIEN ONGELUKKEN. HIJ TROUWDE, KREEG EEN DOCHTER, SIDONIE, SCHEIDDE, MAAR HIELD DE ZORG OVER ZIJN DOCHTERTJE. PLOTSELING BESCHIKTE HIJ OP ZEKERE DAG IN 1890 OVER EEN SOM GELD. HIJ VERTROUWDE ZIJN KIND AAN VRIENDEN TOE EN VERTROK NAAR ARGENTINIË, WAAR HIJ EEN PLANTAGE DACHT TE BEGINNEN. DIT MISLUKTE ECHTER JAMMERLIJK EN IN 1893 KEERDE HIJ BEROOID TERUG NAAR FRANKRIJK. DAAR HUWDE HIJ OPNIEUW, PAKTE DE ZORG VOOR ZIJN DOCHTERTJE WEER OP EN VOND HIJ NA LANG ZOEKEN LAAGBETAALD WERK BIJ EEN SUIKERRAFFINADERIJ. LOON: 3 FRANC PER DAG. HET STELDE HEM ECHTER NAUWELIJKS IN STAAT ZIJN GEZIN TE ONDERHOUDEN.

AANSLAG OP DE ASSEMBLÉE

OP 9 DECEMBER 1893 ONTPLOFTE EEN BOM IN DE FRANSE NATIONALE VERGADERING. GEDEPUTEERDEN VERDRONGEN ZICH NAAR DE UITGANGEN, TERWIJL ANDEREN GEWOND EN BADEND IN HET BLOED OP DE GROND LAGEN. ER VIELN GEEN DODEN, MAAR OMDAT DE BOM GEVULD WAS MET SPIJKERS WAREN DE LETSELS ZEER BLOEDIG. DE MEESTE VAN DE TIENTALLEN GEWONDEN LIETEN ZICH TER PLEKKE VERBINDEN. TWINTIG MINUTEN NA DE AANSLAG WERD DE VERGADERING WEER GEOPEND.

EÉN GEWONDE, DIE NAAR HET HOTEL DIEU WAS VERVOERD, TROK DE AANDACHT, OMDAT ZIJN HANDEN MET POEDER WAREN BEDEKT. HET WAS AUGUSTE VAILLANT. BIJ ONDERVRAGING ZEI HIJ DAT HIJ DE BOM HAD GEWORPEN, ZEGGENDE DAT HIJ DE EXECUTIE VAN RAVACHOL HAD WILLEN WREKEN.

HET PROCES

OPVALLEND SNEL NA DE AANSLAG WERD HET PROCES TEGEN VAILLANT GEVOERD. HIJ VERKLAARDE DAT HIJ NIET HAD WILLEN DODEN, MAAR SLECHTS EEN WAARSCHUWING HAD WILLEN LATEN HOREN: "ANDERS HAD IK WEL KOGELS IN DE PLAATS VAN SPIJKERS IN MIJN BOM GESTOPT". DE RECHTER TOONDE ECHTER GEEN CLEMENTIE EN SPRAK DE DOODSTRAF UIT, ONDANKS HET FEIT DAT ER DOOR DE AANSLAG GEEN DODEN WAREN GEVALLEN. OOK PRESIDENT CARNOT GING NIET IN OP EEN VERZOEK TOT GENADE. OP 5 FEBRUARI 1894 WERD VAILLANT OP DE PLACE DE LA ROQUETTE ONTHOOFD. OP WEG NAAR DE GUILLOTINE HAD HIJ NOG GEROEPEN: "WEG MET DE BURGERMAATSCHAPPIJ, LEVE DE ANARCHIE". OP ZIJN GRAF SCHREEF ZIJN DOCHTERTJE SIDONIE: "ÈRE AAN MIJN GROTE VADER. EENS ZAL IK U WREKEN". ZIJ WERD LATER DE VROUW VAN DE BEKENDE FRANSE ANARCHIST SÉBASTIEN FAURE.

EEN MAAND NA DE EXECUTIE VAN VAILLANT PLEEGDE EMILE HENRY IN PARIJS EEN DODELIJKE AANSLAG OP CAFÉ TERMINUS, OM OP ZIJN BEURT VAILLANT TE WREKEN.

AANSLAG DOOR VAILLANT OP DE NATIONALE VERGADERING
UIT: LE PETIT JOURNAL

11 EN 18 - HET FRANSE PARLEMENT NEEMT DE "LOIS SCÉLÉRATES" AAN, WETTEN DIE DE PERSVRIJHEID BEPERKEN EN MET NAME HET VERDEDIGEN VAN ANARCHISTISCHE AANSLAGEN STRAFBAAR STELLEN.

16 - WERELDPREMIÈRE VAN ANTONÍN DVOŘÁKS SYMFONIE UIT DE NIEUWE WERELD.

ZONDER DATUM

JOHN MILNE ONTWERPT EEN SEISMOGRAAF DIE OOK DE RICHTING VAN DE TRILLINGEN KAN REGISTREREN.

EERSTE OPGRAVINGEN IN TROJE NA DE DOOD VAN HEINRICH SCHLIEMANN, GELEID DOOR WILHELM DÖRPFELD.

DE DUMDUMKOGEL WORDT UITGEVONDEN.

ARTHUR VON BERNSTORFF-WEHNINGEN KOOPT SCHIERMONNIKOOG VAN JOHN ERIC BANCK.

IN HET WALDORF-ASTORIA HOTEL WORDT VOOR HET EERST EEN WALDORFSALADE OPGEDIEND.

DE HURTIGRUTEN WORDT BEGONNEN ALS VRACHTDIENST LANGS DE NOORSE KUST.

FOTO: WK ALLROUND IN AMSTERDAM 1893

1894

GEBEURTENISSEN

JANUARI

15 - IN DE RUE LA FAYETTE TE PARIJS WORDT EEN WARENHUIS GEOPEND. HET ZAL UITGROEIEN TOT EEN VAN DE MEEST PRESTIGIEUZE WINKELS TER WERELD, EN DE MOEDERVESTIGING WORDEN VAN DE GALERIES LAFAYETTE.

FEBRUARI

6 - EEN OFFICIEEL BONDELFATAL KOMT VOOR DE EERSTE MAAL IN EEN INTERNATIONALE VOETBALWEDSTRIJD IN ACTIE. OP HET EXERCITIETERREIN DER DIENSTDOENDE SCHUTTERIJ AAN DE LINKER ROTTEKADE IN ROTTERDAM WORDT MET 1-0 VERLOREN VAN FELIXTOWE CLUB.

MAART

25-26 - HET CHARTER VAN QUAREGNON WORDT OP HET PAASCONGRES VAN DE BELGISCHE WERKLIEDENPARTIJ GOEDGEKEURD.

26 - JULES DE BURLET WORDT PREMIER VAN BELGIË.

MEI

9 - BEËDIGING IN NEDERLAND VAN HET KABINET-RÖELL.

JUNI

3 - OPENING VAN DE FRUITHAL EN KORENBEURS IN UTRECHT, OP DE PLAATS VAN DE OUDE VREDENBURG.

23 - OPRICHTING VAN HET INTERNATIONAAL OLYMPISCH COMITÉ.

25 - IN EEN OPEN RIJTUIG OP WEG NAAR DE TENTOONSTELLING VAN LYON WORDT DE FRANSE PRESIDENT CARNOT DOOR DE ITALIAANSE ANARCHIST CASERIO DOODGESTOKEN.

MARIE FRANÇOIS SADI CARNOT (1894)

MARIE FRANÇOIS SADI CARNOT (LIMOGES, 11 AUGUSTUS 1837 – LYON, 25 JUNI 1894)
WAS DE VIERDE PRESIDENT VAN DE DERDE FRANSE REPUBLIEK VAN 1887 TOT ZIJN DOOD.

CARNOT WAS DE ZOON VAN DE POLITICUS HIPPOLYTE CARNOT EN EEN KLEINZOOON VAN LAZARE CARNOT. HIJ WERD SADI GENOEMD NAAR ZIJN OOM, DE WISKUNDIGE SADI CARNOT. CARNOT VOLGDE DE ÉCOLE POLYTECHNIQUE DIE HIJ IN 1863 BEËINDIGDE ALS MAJOR. VERVOLGENS WERD HIJ BENOEMD TOT HOOFDINGENIEUR VAN HET DEPARTEMENT HAUTE-SAVOIE. IN 1871 WERD HIJ VOLKSVERTEGENWOORDIGER VOOR HET DEPARTEMENT CÔTE-D'OR EN DAARNA PREFECT VAN SEINE-INFÉRIEURE. DAARNA VOLGDEN ENKELE MINISTERPOSTEN, ZOALS FINANCIËN IN 1885.

TOEN PRESIDENT JULES GRÉVY IN DECEMBER 1887 WEGENS DE WILSONSCHANDALEN GEDWONGEN WAS ONTSLAG TE NEMEN, WAS CARNOTS REPUTATIE VAN INTEGRITEIT DE AANLEIDING OM ZICH BESCHIKBAAR TE STELLEN VOOR HET PRESIDENTSCHAP. HIJ WERD MET 616 VAN DE 827 STEMMEN GEKOZEN. CARNOT WERD PRESIDENT IN EEN KRITIEKE PERIODE, TOEN DE REPUBLIEK WERD AANGEVALLEN DOOR GENERAAL BOULANGER, DIE HIJ IN 1889 VERDREEF. HET PRESIDENTSCHAP VAN CARNOT WAS POPULAIR, MET NAME TIJDENS DE WERELDTENTOONSTELLING VAN 1889 IN PARIJS. HET PANAMASCHANDAAL BEROKKENDE IN 1892 VEEL SCHADE AAN DE REPUBLIEK, MAAR VOOR CARNOT WERD HET RESPECT ALLEEN MAAR GROTER.

HIJ OVERLEED OP 56-JARIGE LEEFTIJD ALS GEVOLG VAN EEN DOLKSTEEK DOOR DE ITALIAANSE ANARCHIST SANTE GERONIMO CASERIO. METEEN NA ZIJN DOOD WERD HIJ IN HET PANTHÉON BIJGEZET, NABIJ ZIJN GROOTVADER LAZARE CARNOT.

JULI

4 - OPRICHTING VAN DE ZWITSERSE VOETBALCLUB FC LA CHAUX-DE-FONDS.

AUGUSTUS

1 - JAPAN VERKLAART CHINA DE OORLOG. DE VIJANDELIJKHEDEN MET ALS INZET DE HEGEMONIE OVER KOREA ZIJN ALLANG BEGONNEN.

17 - RUSLAND EN FRANKRIJK SLUITEN HET VERDRAG DUAL ENTENTE, ALS TEGENHANGER VAN DE DRIEBOND.

26 - IN DRANK- EN SPIJSLOKAAL DE ATLAS AAN DE OSSENMARK TE ZWOLLE WORDT DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERSPARTIJ (SDAP) OPGERICHT.

SEPTEMBER

30 - OPRICHTING VAN DE NEDERLANDSE VEGETARIËRSBOND.

OKTOBER

15 - DE FRANSE MINISTER VAN OORLOG MERCIER TEKENT HET ARRESTATIEBEVEL VAN KAPITEIN ALFRED DREYFUS.

ALFRED DREYFUS (1894)

ALFRED DREYFUS (MULHOUSE, 9 OKTOBER 1859 – PARIJS, 12 JULI 1935) WAS EEN JOODS-FRANSE OFFICIER, DIE VOORAL BEKEND WERD DOOR DE NAAR HEM GENOEMDE DREYFUSAFFAIRE. DREYFUS WERD OP 15 OKTOBER 1894 GEARRESTEERD OP GROND VAN VALSE DOCUMENTEN WAARUIT ZOU BLIJKEN DAT HIJ VERRAAD ZOU HEBBEN GEPLEEGD (HIJ ZOU EEN SPION ZIJN VOOR KEIZERRIJK DUITSLAND); HET FEIT DAT HIJ EEN JOOD WAS HAD MET DIT ALLES TE MAKEN.[1] HIJ WERD OP 5 JANUARI 1895 UIT ZIJN RANG GEZET, ZIJN INSIGNES WERDEN AFGERUKT, ZIJN ZWAARD GEBROKEN. "MORT AUX JUIFS!" (DOOD AAN DE JODEN) BRULDE DE MEUTE. KORTE TIJD LATER WERD HIJ VEROORDEELD TOT LEVENSLANGE GEVANGENISSTRAF, UIT TE ZITTEN OP HET BERUCHTE DUIVELSEILAND.

ZIJN VEROORDELING VEROORZAakte VEEL OPSCHUDDING EN DIVERSE PERSONEN HEBBEN ZICH BEIJVERD HEM VRIJ TE KRIJGEN. DE BEKENDE FRANSE SCHRIJVER ÉMILE ZOLA HEEFT ZICH VOOR ZIJN VRIJLATING EN REHABILITATIE INGEZET MET ZIJN BEROEMDE OPEN BRIEF UIT 1898 GETITELD J'ACCUSE...!. DAARIN WERD OOK DE NAAM VAN DE WERKELIJKE SPION VERMELD, DE FRANSE MAJOR FERDINAND WALSIN-ESTERHAZY.

OP 19 SEPTEMBER 1899 KREEG DREYFUS GRATIE (NOG GEEN VRIJSpraak) EN WERD HIJ VRIJGELATEN. PAS OP 12 JULI 1906 WERD HIJ VOLLEDIG VRIJGESPROKEN VAN DE HEM TEN LASTE GELEGDE AANKLACHTEN.

DREYFUS ZOU LATER WEER TERUGKEREN IN HET LEGER ALS MAJOR MAAR DOOR ZIJN SLECHTE GEZONDHEID WERD HIJ IN 1907 EERVOL ONTSLAGEN. IN DE EERSTE WERELDOORLOG KEERDE HIJ NOG TERUG EN WERD UITEINDELIJK GEPROMOVEERD TOT LUITENANT-KOLONEL.

26 - DE ANWB PLAATST DE EERSTE WEGWIJZERS LANGS DE ROUTE ROTTERDAM - UTRECHT. ZE ZIJN VAN HOUT, EN VERDWIJNEN AL SNEL IN KACHELS EN FORNUIZEN.

29 - DE GEMATIGDE ROOMS-KATHOLIEK CHLODWIG ZU HOHENLOHE-SCHILLINGSFÜRST WORDT RIJKSKANSELIER VAN DUITSLAND.

NOVEMBER

5 - ER BREEKT EEN WILDE STAKING UIT BIJ DE DIAMANTINDUSTRIE IN AMSTERDAM.

6 - DE NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCH SPOORWEGMAATSCHAPPIJ OPENT DE SPOORLIJN VAN PRETORIA IN DE BOERENREPUBLIC TRANSVAAL NAAR DE HAVENSTAD LOURENÇO MARQUES IN PORTUGEES MOZAMBIQUE.

13 - HENRI POLAK EN ANDERE STAKINGSLEIDERS RICHTEN IN AMSTERDAM DE ALGEMENE NEDERLANDSE DIAMANTBEWERKERSBOND OP.

28 - DE BELANGRIJKSTE HOOFDEN OP LOMBOK STELLEN ZICH ONDER GEZAG VAN HET NEDERLANDS GOVERNEMENT. DECEMBER

22 - BIJ EEN GEWELDIGE STORM, DIE EEN RAMP BETEKENT VOOR SCHEVENINGEN, GAAN 25 SCHEPEN VERLOREN. DE SCHEVENINGSE VISSERS DRINGEN AAN OP DE AANLEG VAN EEN HAVEN.

28 - EINDE VAN DE LOMBOK-OORLOG.

SOLDATEN VAN HET NEDERLANDS OOST-INDISCH LEGER BIJ DE VERWOESTE KAMPONG PAGESANGAN, 1894

ZONDER DATUM

J.L.A. BRANDES REDT DE KAKAWIN NAGARAKRETAGAMA UIT HET PALEIS TE TJAKRANAGARA OP LOMBOK ALS KNIL SOLDATEN OP HET PUNT STAAN HET GEBOUW IN BRAND TE STEKEN.

DE FRANSEN VEROVEREN TIMBOEKTOE.

OTTO LILIENTHAL VINDT HET ZWEEFVLIEGTUIG UIT.

LORD RAYLEIGH EN SIR WILLIAM RAMSAY TONEN AAN DAT ARGON IN DE LUCHT VOORKOMT.

WILHELM DÖRPFELD BEËINDIGT ZIJN OPGRAVINGEN IN TROJE.

DE BOUW VAN DE RIJKSDAG WORDT VOLTOOID.

EMANUEL LASKER WORDT WERELDKAMPIOEN SCHAKEN; HIJ NEEMT DE TITEL OVER VAN WILHELM STEINITZ.

DE ALLEREERSTE DIESELMOTOR LOOPT VOOR DE PERIODE VAN ÉÉN MINUUT.

LOMBOK-OORLOG (1894)

DE LOMBOK-OORLOG VAN 1894 WAS EEN MILITAIR CONFLICT TUSSEN NEDERLANDS-INDIË EN HET SEMI-ZELFSTANDIGE VORSTENDOM LOMBOK. DE OORLOG STAAT IN NEDERLAND BEKEND ALS DE LOMBOK-EXPEDITIE EN WORDT ONDERVERDEELD IN DE EERSTE EN TWEDE LOMBOK-EXPEDITIE. DE STRIJD EINDIGDE IN EEN NEDERLANDSE OVERWINNING. ALS ONDERDEEL VAN DE OORLOG ROOFDE DE NEDERLANDSE OVERHEID VAN DE RADJA VAN LOMBOK, ZIJN OVERLEDEN FAMILIELEDEN EN VERMOORDE VOLGELINGEN 230 KILO GOUDGELD, 7.199 KILO ZILVEREN MUNTEN EN RUIM DUIZEND ANDERE KOSTBAARHEDEN. DEZE BUIT STAAT BEKEND ALS DE LOMBOKSCHAT.

VOORGESCHIEDENIS

DE VORST VAN LOMBOK MET EEN DOZIJN VROUWEN, VEEL KINDEREN EN VERDERE FAMILIELEDEN EN HOFHOUDING WAREN OORSPRONKELIJK AFKOMSTIG VAN BALI. ZE BEWOONDEN MET ANDERE BALINEZEN DRIE DICHT BIJ ELKAAR GELEGEN STEDEN: AMPENAN (DE HAVEN), MATARAM EN TJAKRANEGARA. DIT WAREN HINDOE-ENCLAVES OP EEN EILAND WAAR RUIM 90% VAN DE BEVOLKING BESTOND UIT SASAK-MOSLIMS.

OP 7 JUNI 1843 HAD HET NEDERLANDS-INDISCHE GOVERNEMENT EEN CONTRACT GESLOTEN MET DE TOENMALIGE VORST VAN HET EILAND. HIJ ERKENDE DAARIN FORMEEL DE HEGEMONIE VAN NEDERLAND OVER LOMBOK. BELANGRIJKE PUNTEN WAREN VERDER DAT LOMBOK GEEN OVEREENKOMSTEN ZOU AANGAAN MET ANDERE MOGENDHEDEN, EN HET NEDERLANDS-INDISCH GOVERNEMENT ZOU ZICH NIET BEMOEIEN MET HET INTERNE BESTUUR VAN LOMBOK EN ZICH NIET OP HET EILAND VESTIGEN. DOOR DE TOEGENOMEN HANDEL EN SCHEEPVAART IN DE TWEDE HELFT VAN DE 19E EEUW WAS LOMBOK ECHTER STEEDS BELANGRIJKER GEWORDEN EN WERD HET VERDRAG DOOR DE NEDERLANDS-INDISCHE REGERING GELEIDELIJK ALS EEN BLOK AAN HET BEEN GEVOELD. KRACHTENS DE VERDRAGSBEPALINGEN KON DE REGERING ECHTER WEINIG DOEN ZONDER DUIDELIJKE AANLEIDING. DEZE AANLEIDING KWAM IN DE JAREN 1890 EN HAD MEDE TE MAKEN MET DE SITUATIE OP HET NAASTGELEGEN EILAND BALI. HET "TE HULP KOMEN VAN DE SASAK", VERREWEG DE GROOTSTE BEVOLKINGSGROEP OP LOMBOK, WAS EEN BRUIKBAAR ARGUMENT OM OP LOMBOK TE KUNNEN INGRIJPEN. DEZE GROEP HAD TE LIJDEN VAN DE BALINESE HEERSERS.

DE TWEDE HELFT VAN DE 19E EEUW WAS IN POLITIEK OPZICHT EEN ONRUSTIGE PERIODE VOOR DE ZUIDELIJKE HELFT VAN BALI. DIVERSE KEREN KWAM HET TOT GEWAPENDE STRIJD ALS EEN VORSTENDOM ZIJN MACHT EN INVLOED WILDE VERGROTEN TEN KOSTE VAN HET ANDERE. NA DE VAL VAN HET VORSTENDOM MENGWI IN 1891 BRAK OORLOG UIT TUSSEN DE VORSTENDOMMEN KARANGASEM EN KLUNGKUNG. OP DAT MOMENT REGEERDE OVER KARANGASEM EEN REGENT VAN DE VORST VAN LOMBOK. DIT WAS EEN BELONING VOOR DE VORST VAN LOMBOK, DIE BIJ DE DERDE EXPEDITIE NAAR BALI IN 1849 HET NEDERLANDS-INDISCH GOVERNEMENT HAD BIJGESTAAN MET TROEPEN. KARANGASEM WERD BESTUURD DOOR EEN PRINS UIT LOMBOK, GUSTI GDE PUTU, DIE REGENT WAS EN ZIJN HALFBROER GUSTI GDE DJELANTIK ALS FEITELIJK OPERATIONEEL BESTUURDER.

KARANGASEM WERD DOOR LOMBOK TOT DE OORLOG TEGEN KLUNGKUNG AANGEZET EN WERD DAARBIJ VANUIT LOMBOK GEHOLPEN MET TROEPENLEVERANTIES. DE VORST VAN LOMBOK, RADJA RATU AGUNG AGUNG GDE NGURAH KARANGASEM, DIE SINDS 1872 AAN DE MACHT WAS ZOND VIJFHONDERD MAN TROEPEN UIT DE SASAK-BEVOLKING NAAR KARANGASEM OM BIJSTAND TE LEVEREN. DJELANTIK STOND AAN HET HOOFD VAN DE KARANGASEMS-LOMBOKSE TROEPEN DIE TEGEN KLUNGKUNG EEN DUIDELIJKE NEDERLAAG LEDEN, VOORAL TEN KOSTE VAN DE SASAK-EENHEDEN. DE GEWONDE SASAKS WERDEN DOOR DJELANTIK SLECHT BEHANDELD, WAT TOT WREVEL LEIDDE. DEZE KWESTIE, EN ANDERE VORMEN VAN WANBESTUUR JEGENS DE SASAKS, LEIDDEN TOT EEN SASAKOPSTAND TEGEN DE VORST VAN LOMBOK. EEN LEGER VAN 1.500 MAN ONDER LEIDING VAN GUSTI GDE DJELANTIK TROK IN NOVEMBER 1891 RICHTING LOMBOK OM DE SASAK-REVOLTE TE BESTRIJDEN.

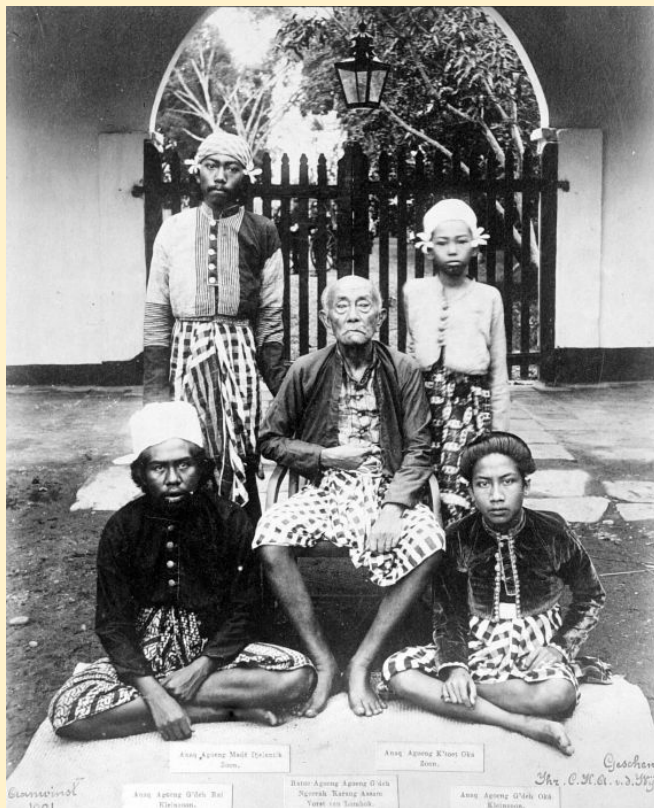
ZOWEL DE RADJA ALS DE SASAK-REBELLEN RICHTTEN ZICH OM HULP TOT HET NEDERLANDS-INDISCH GOVERNEMENT. DE RADJA WERD MILITAIRE BIJSTAND GEWEIGERD OMDAT NEDERLAND AL OORLOG VOERDE IN ATJEH EN ER NIETS VOOR VOELDE EEN TWEDE FRONT VERAF TE OPENEN. OOK HERINNERDEN DE NEDERLANDERS DE RADJA AAN HUN POLITIEK VAN NIET-INTERVENIËREN IN LOKALE DISPUTEN.

VANWEGE DE ONLUSTEN OP LOMBOK WERD RESIDENT M.C. DANNENBARGH MET CONTROLEUR J.H. LIEFRINCK (BROER VAN F.A.) DOOR DE GOUVERNEUR-GENERAAL CORNELIS PIJNACKER HORDIJK IN MEI/JUNI 1892 NAAR LOMBOK GESTUURD VOOR ONDERZOEK. ZE KONDEN AANNEMELIJK MAKEN DAT DE SASAKS, DIE MOSLIMS WAREN, TE LIJDEN HADDEN VAN WILLEKEUR EN EXPLOITATIE VAN DE KANT VAN DE VORST, WAARTEGEN HET GOVERNEMENT HOORDE IN TE GRIJPEN. OOK WERD DE VORST ERVAN BESCHULDIGD DAT HIJ DE BELANGEN VAN DE NEDERLANDS-INDISCHE REGERING ONVOLDOENDE BEHARTIGDE EN IN STRIJD MET HET VERDRAG VAN 1843 OM GEEN ALLIANTIE MET BUITENLANDSE MOGENDHEDEN AAN TE GAAN HANDELDE. NADAT GEBLEKEN WAS DAT HET GOVERNEMENT HEM NIET WILDE STEUNEN BIJ DE SASAK-OPSTAND, HAD HIJ GETRACHT IN SINGAPORE WAPENS TE KOPEN EN INTERVENTIE VAN DE BRITTEN TE VRAGEN.

DE VORST BLEEF ALLE BESCHULDIGINGEN VAN DE HAND WIJZEN, MAAR GAF VOLGENS DANNENBARGH EN LIEFRINCK GEEN BEVREDIGENDE ANTWOORDEN. DE GOUVERNEUR-GENERAAL ZAG ECHTER GEEN NOODZAAK OM TOT ACTIE OVER TE GAAN EN PROBEERDE MET POLITIEKE MIDDELEN DE SITUATIE TE BEHEERSEN. IN JUNI 1893 KONDIGDE DANNENBARGH BIJ HET VORSTENHUIS AAN, DAT ZE OPNIEUW EEN BRIEF KONDEN VERWACHTEN VAN DE GOUVERNEUR-GENERAAL. DEZE WERD EEN MAAND LATER DOOR LIEFRINCK NAAR LOMBOK GEBRACHT, DIE OP ZIJN SCHIP IN DE HAVEN MOEST WACHTEN OMDAT HET DE VORST EN ZIJN KROONPRINS NIET SCHIKTE HEM TE ONTVANGEN. DAARBIJ CONSTATEERDE HIJ DAT EEN AFGEVAARDIGDE, DIE VANUIT SINGAPORE ARRIVEERDE, WEL IN DE GELEGENHEID WERD GESTELD ZIJN SCHIP TE VERLATEN.

PAS IN MAART 1894 GAVEN DE VORSTEN AAN, DE BRIEF TE WILLEN ONTVANGEN. DE NEDERLANDSE MINISTER VAN KOLONIËN NOEMDE DEZE HANDELWIJZE ONACCEPTABEL. INMIDDELS WAS DE CONSERVATIEVE AART VAN DER WIJCK GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDS-INDIË GEWORDEN, WAT EEN BELEIDSWIJZIGING INHIELD. DOOR HEM EN ANDERE HAVIKEN IN BATAVIA WERD DE VORST VAN LOMBOK VOORGESTELD ALS IEMAND MET VEEL MACHT DIE EEN BEDREIGING VOOR DE NEDERLANDSE INVLOED KON WORDEN. DE RAAD VAN INDIË, ADVIESORGAAN VAN HET GOUVERNEMENT, WAS BEVREESD VOOR EEN TOENAME VAN ZIJN INVLOED OP BALI. DE BERICHTEN VAN LIEFRINCK OVER ONDERDRUKKING VAN DE SASAKS ONDERSTEUNDEN DIT EN BODEN EEN HUMANITAIR ARGUMENT OM IN TE GRIJPEN. BOVENDIEN ONTVINGEN ZE IN FEBRUARI 1894 EEN NIEUWE BRIEF VAN DE SASAK-LEIDERS WAARIN ZE MELDDEN HONGERSNOOD TE HEBBEN, WAT LIEFRINCK BEVESTIGDE. UIT HET VERSLAG VAN DE MINISTER VAN KOLONIËN IN DE TWEDE KAMER, DD. 28 JUNI 1894, BLIJKT DAT HET TE HULP KOMEN VAN DE SASAKBEVOLKING REDEN IS GEWORDEN OM TOT ACTIE OVER TE GAAN, NAAST HET HANDELEN IN STRIJD MET HET VERDRAG VAN 1843 DOOR HET BALINESE VORSTENHUIS.

RATU AGUNG AGUNG GDE NGURAH KARANGASEM, VOORMALIG VORST VAN LOMBOK MET TWEE ZONEN EN TWEE KLEINKINDEREN IN BALLINGSCHAP TE BATAVIA.

EERSTE LOMBOK-EXPEDITIE (13 JUNI - 26 AUGUSTUS 1894)

IN JUNI 1894, TOEN DOOR ONTWIKKELINGEN IN DE ATJEHOORLOG WEER TROEPEN BESCHIKBAAR WAREN, STELDE DE GOUVERNEUR-GENERAAL MET RESIDENT DANNENBARGH EEN BRIEF MET ULTIMATUM OP VOOR DE VORST VAN LOMBOK. DE BELANGRIJKSTE EISEN WAREN:

EEN EIND AAN DE ONDERDRUKKING VAN DE SASAKS;

DE OUDE VORST MOEST AFTREDEN EN ZIJN ZON ANAK AGUNG MADE ZOU WORDEN VERBANNEN (DEZE ZON HAD WEGENS DE HOGE LEEFTIJD VAN ZIJN VADER DE FEITELIJKE LEIDING OVER LOMBOK, HIJ WERD DOOR DE NEDERLANDERS BESCHOUWD ALS AANSTICHTER VAN DE ONVREDE);

EEN ANDERE ZON, DE PASSIEVE ANAK AGUNG KETUT, ZOU OP DE TROON KOMEN (IN HEM ZAGEN ZE EEN IDEALE MARIONET);

DE VORST, DIE ZEER RIJK WAS, MOEST DE KOSTEN VAN EEN EVENTUEEL BENODIGDE MILITAIRE EXPEDITIE BETALEN.

DE VORST WEIGERDE HIERAAN TE VOLDOEN WAAROP DE LOMBOK-EXPEDITIE WERD SAMENGESTELD. DE TROEPENMAGT BESTOND UIT 108 OFFICIEREN EN 2270 MINDEREN (1.322 EUROPEANEN EN 948 INLANDERS), AANGEVULD MET 1782 DWANGARBEIDERS, 386 PAARDEN EN 37 MUILEZELS. HET COMMANDO WAS IN HANDEN VAN GENERAAL-MAJOOR VAN DE INFANTERIE J.A. VETTER. ALS ONDERBEVELHEBBER WERD AANGESTELD GENERAAL-MAJOOR VAN DE INFANTERIE P.P.H. VAN HAM. HET INVASIELEGER BESTOND UIT DRIE BATALJONS INFANTERIE, EEN HALF ESKADRON CAVALERIE EN EEN DETACHEMENT GENIE. DE ARTILLERIE WAS AANWEZIG MET TIEN KANONNEN EN ZES MORTIEREN. DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE MARINE LEVERDE NEGEN SCHEPEN, ONDER MEER DE FREGATTEN TROMP EN KONINGIN EMMA DER NEDERLANDEN, ALSOOK HET PANTSERSCHIP PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN, EEN KORVET EN TWEE KRUISERS. VOOR HET TROEPENTRANSPORT WERDEN ELF KPM-SCHEPEN EN EEN VEEVLOT GEHUURD. JOURNALISTEN WERDEN GEWEERD.

OP 6 JULI 1894 LANDDEN DE TROEPEN NA NOG EEN VERLOPEN ULTIMATUM, ZONDER TEGENSTAND TE ONDERVINDEN. OP 9 JULI VOLGDE EEN ONTMOETING MET GUSTI GDE DJELANTIK, DE OPERATIONEEL BESTUURDER OVER KARANGASEM-BALI EN EEN NEEF VAN DE VORST VAN LOMBOK. HIJ GAF ZICH OVER AAN VETTER EN BOOD ZIJN DIENSTEN ALS BEMIDDELAAR/ONDERHANDELAAR AAN. OP 10 JULI BRACHT HIJ HET BERICHT DAT ZIJN OOM AKKOORD GING MET VRIJWEL ALLE EISEN MAAR LIEVER NIET ZIJN ZOON MADE UITLEVERDE. HET GEVOLG KON VOLGENS HEM ZIJN DAT DE (RADICALERE) VOLGELINGEN VAN MADE ZICH GINGEN ROEREN. OP 11 JULI BEREIKTEN DE TROEPEN DE PURI (PALEIS) VAN TJAKRANEGARA WAAR MADE BLEEK TE ZIJN GEDOOD OF ZELFMOORD HAD GEPLEEGD. DE EXACTE TOEDRACHT IS NOOIT DUIDELIJK GEWORDEN, MAAR DAT MADE VAN HET TONEEL MOEST VERDWIJNEN WAS EEN VAN DE NEDERLANDSE EISEN. HIJ WERD GEZIEN ALS HET BREIN ACHTER DE PROBLEMEN OP LOMBOK.

DE TROEPEN SLOEGEN HUN BIVAK OP NABIJ DE HINDOE-ENCLAVES. DE VORST WERD OPGEVOLGD DOOR ZIJN KROONPRINS ANAK AGUNG KETUT, DIE AKKOORD GING MET ALLES WAAROVER MET HEM WERD ONDERHANDELD. OP VERZOEK VAN DE SASAKS WILDE HET GOUVERNEMENT VERTEGENWOORDIGERS IN LOMBOK STATIONEREN OM OP HUN BELANGEN TE LETTEN, TENEINDE HEN BEREID TE KRIJGEN ZICH WEER ONDER GEZAG VAN HET BALINESE VORSTENHUIS TE VOEGEN. GUSTI DJELANTIK WAS TUSSENPERSOON TUSSEN DE GENERAALS EN LIEFRINCK EN ANDERZIJDS DE PLAATSELIJKE MACHTHEBBERS.[16] DE BESPREKINGEN DIE PLAATSVONDEN VAN 10 TOT 20 AUGUSTUS LEKEN PROBLEEMLOOS TE VERLOPEN. DE NEDERLANDSE ONDERHANDELAARS VERLANGDEN DAT DE RADJA DE KOSTEN VOOR HET NEDERLANDS-INDISCHE EXPEDITIELEGER ZOU BETALEN. DE KOSTEN WERDEN BEPAALD OP ÉÉN MILJOEN GULDEN, TE BETALEN IN GOUD- EN ZILVERGELD. DE ONDERHANDELINGEN VERLIEPEN ECHTER IN HET MALEIS. PAS NA VERTALING IN HET BALINEES REALISEERDEN KETUT EN DE ZIJNEN ZICH DAT ZE HUN ONAFHANKELIJKHEID EN DE MACHT OVER DE SASAKS Zouden verliezen. DE GANGBARE OPVATTING IS DAT ENKELE BALINESE HOOGGEPLAATSTEN, WAARSCHIJNLIJK ZONDER MEDEWETEN VAN DE RADJA, EEN VERZETSACTIE BEGONNEN TE REGELEN.

DE RADJA HAD OP 24 AUGUSTUS AL 2.000 GOUDSTUKKEN EN 269.000 ZILVEREN MUNTEN AAN OORLOGSSCHATTING BETAALD, TOEN IN DE LATE AVOND VAN 25 AUGUSTUS EEN VERRASSINGSAANVAL PLAATSVOND OP HET BIVAK VAN DE NEDERLANDS-INDISCHE TROEPEN IN TJAKRANEGARA. DIT DUURDE DE HELE NACHT EN VOLGENDE DAG. IN DE LOOP VAN DE MIDDAG TROK HET NEDERLANDS-INDISCH CONTINGENT ZICH TERUG RICHTING MATARAM, ONGEVEER EEN KILOMETER VERDEROP, WAAR HET BIVAK OOK BLEEK AANGEVALLEN. OP 27 AUGUSTUS SLAAGDEN ALLE TROEPEN ERIN DE HAVEN VAN APARAM TE BEREIKEN, ONDERWEG VERLIEZEN LIJDEND DOOR BALINESE AANVALLEN. DEZE DRIE DAGEN TELDE HET NEDERLANDS-INDISCH LEGER 98 DODEN (WAARONDER GENERAAL-MAJOOR VAN HAM) EN 272 GEWONDEN. DEZE GEBEURTENIS WERD IN NEDERLANDS-INDIË EN NEDERLAND METEEN AANGEDUID ALS "HET VERRAAD VAN LOMBOK". MET GEBRUIK VAN DEZE TERM WERD DE EIGEN VERANTWOORDELIJKHEID (SLECHTE BEVEILIGING EN SLECHTE LOCATIES VAN DE BIVAKS) ONTKEND.

ZITTEND VAN LINKS NAAR RECHTS: ANAK AGUNG KETUT, DE GENERAAL-MAJOORS P.P.H. VAN HAM EN J.A. VETTER, DE RESIDENT VAN BALI EN LOMBOK M.C. DANNENBARGH EN GUSTI GDE DJELANTIK

TWEDE LOMBOK-EXPEDITIE (2 SEPTEMBER - 24 DECEMBER 1894)

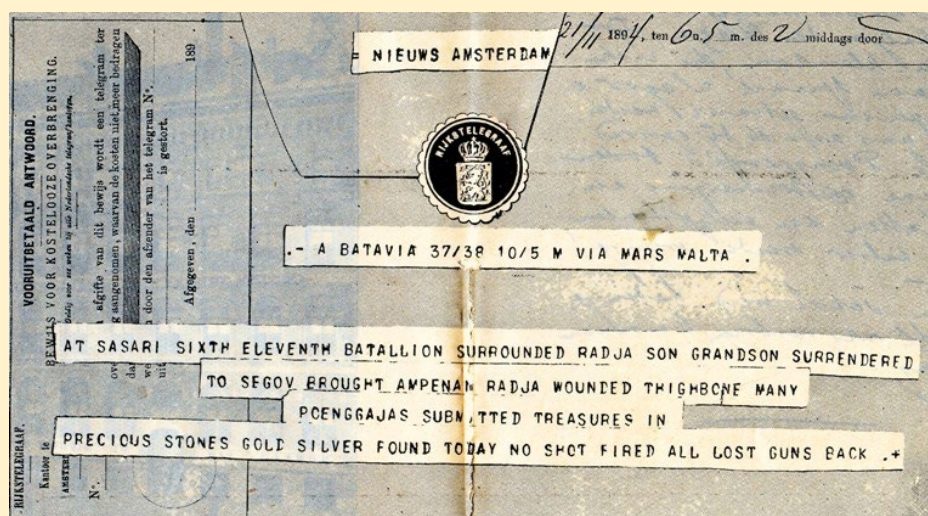
BATAVIA REAGEERDE MET HET ZENDEN VAN VERSTERKING, TEN MINSTE 1000 MAN MET NAAR VERHOUDING MEER EUROPEANEN DAN EERST. DAARAAN TOEGEVOEGD RUIM 650 DWANGARBEIDERS ALS DRAGERS EN ONDERSTEUNING.

BIJ DE HERNIEUWDE AANVAL OP LOMBOK GING MEN BEHOEDZAAM TE WERK EN WERD DORP NA DORP VERWOEST EN VEROVERD. OP 29 SEPTEMBER 1894 WERD MATARAM BEREIKT EN IN DE DAAROPVOLGENDE WEKEN MET DE GROND GELIJKGEMAAKT. BIJ DE PURI (PALEIS) VAN DE JONGE VORST KETUT GINGEN HIJ EN ZIJN FAMILIELEDEN EN VOLGELINGEN BIJ HET NADEREN VAN DE NEDERLANDS-INDISCHE TROEPEN OVER TOT DE PUPUTAN. BIJ DEZE HINDOEÏSTISCHE VORM VAN RITUELE COLLECTIEVE ZELFMOORD Kiest men ervoor om zichzelf en elkaar met krissen te doden in plaats van zich over te geven wat als oneervol werd beschouwd; eveneens om aan te geven dat men onschuldig is.

EIND OKTOBER KLAAGDE VETTER DAT HIJ OVER ONVOLDOENDE TROEPEN BESCHIKTE OM TJAKRANEGARA AAN TE VALLEN EN PLEITTE VOOR VREDESONDERHANDELINGEN. VAN DER WIJCK NAM DAT ADVIES NIET OVER EN ZOND EIGENHANDIG, ZONDER DE RAAD VAN INDIË TE RAADPLEGEN, EEN VERSTERKING VAN ONGEVEER 1200 MILITAIREN EN 900 DWANGARBEIDERS. OP 13 NOVEMBER VERLIETEN DE VERSTERKINGEN DE HAVENS VAN BATAVIA EN SEMARANG. DE NEDERLANDS-INDISCHE KRIJGSMACHT BESTOND NU UIT ONGEVEER 8.200 PERSONEN, ONDER WIE ZO'N 750 ZEELIEDEN EN 2.900 DWANGARBEIDERS.

RATU AGUNG AGUNG GDE NGURAH KARANGASEM, DE OUDE, AFGETREDEN RADJA VAN LOMBOK, STUURDE EEN BRIEF NAAR DE NEDERLANDERS, WAARIN HIJ SMEEKTE OM HEM NIET AAN TE VALLEN. IN HET SCHRIJVEN ONTKENDE HIJ BETROKKEN TE ZIJN GEWEEST BIJ DE AANVAL OP DE NEDERLANDS-INDISCHE BIVAKS. HIJ TRACHTTE ZIJN ONSCHULD TE BEWIJZEN DOOR ER OP TE WIJZEN DAT ALS HIJ DE BIVAKS HAD WILLEN AANVALLEN, ER VOOR HEM GEEN REDEN WAS GEWEEST OM VLAK DAARVOOR EEN FLINK DEEL VAN DE VERLANGDE OORLOGSSCHATTING TE BETALEN. OP LAST VAN VAN DER WIJCK WERD DE SMEEKBEDE BEANTWOORD MET HET AFVUREN VAN GRANATEN.

IN DE VROEGE OCHTEND VAN 18 NOVEMBER WERD DE AANVAL OP HET PALEIS IN TJAKRANEGARA INGEZET, EEN KILOMETER TEN OOSTEN VAN MATARAM. HIER HAD DE AFGETREDEN RADJA ZICH VERSCHOLEN. VOOR HET EERST MAAKTE HET NEDERLANDS-INDISCHE LEGER INTENSIEF GEBRUIK VAN HET GOOIE VAN HANDGRANATEN, WAT ZOU UITGROEIEIEN TOT EEN STANDAARDGEBRUIK. DE STRIJD DUURDE DERTIEN UUR. DE VOLGENDE OCHTEND ONTDEKTE DE NEDERLANDERS DAT DE AFGETREDEN RADJA GEVLUCHT WAS EN HET PALEIS VERLATEN WAS. HOEVEEL BALINEZEN BIJ DEZE ACTIES OMKWAMEN IS NIET BEKEND, AAN NEDERLANDSE KANT VIELEN SLECHTS 32 DODEN.

TELEGRAM UIT LOMBOK MET BERICHT OVER DE ARRESTATIE VAN RATU AGUNG AGUNG GDE NGURAH

DE OUDE VORST WAS MET ZIJN GEVOLG VANUIT TJAKRANEGARA NAAR HET NABURIG DORP SASARI GEVLUCHT WAAR HIJ EEN DAG LATER WERD ACHTERHAALD. DEZELFDE DAG GAF HIJ ZICH, SAMEN MET EEN ZOON, EEN KLEINZOO EN TWEE ANDERE FAMILIELEDEN OVER. DE REST VAN DE FAMILIE WEIGERDE ZICH OVER TE GEVEN EN GING TWEE DAGEN LATER OVER TOT DE PUPUTAN. MANNEN, VROUWEN EN KINDEREN SCHREDEN HET DORP UIT EN KRISTEN ZICHZELF EN ELKAAR, DAN WEL LIEPEN IN HET GEWEERVUUR VAN DE TROEPEN. EEN NEDERLANDSE TELLING GAF 60 DODEN, ONDER WIE VIER DOCHTERS VAN DE VOORMALIGE RADJA EN TWEE KLEINDOCHTERS. EEN GROEP WAS NOG ONDER LEIDING VAN DE TROONPRETENDENT, EEN NEEF VAN DE VOORMALIGE RADJA, NAAR EEN ANDER DORP GEVLUCHT WAAR DE LAATSTE AANVAL EN PUPUTAN PLAATSVOND.

RESULTAAT

DE VERLIEZEN AAN NEDERLANDSE ZIJDE BEDROEGEN, WAT BETREFT DE LANDMACHT, 172 DODEN EN 715 GEWONDEN. NA DE STRIJD STIERVEN NOG EENS 246 MAN AAN UITPUTTING. VAN HET AANTAL OMGEKOMEN OF GEWONDE DWANGARBEIDERS AAN NEDERLANDSE ZIJDE ZIJN GEEN CIJFERS BEKEND. RATU AGUNG AGUNG GDE NGURAH KARANGASEM WERD OP 23 NOVEMBER 1894 IN HET GEHEIM NAAR BATAVIA OVERGEBRACHT, WAAR HIJ OP 20 MEI 1895 IN BALLINGSCHAP OVERLEED.

BESTUURLIJK WERD LOMBOK ONDER EEN ASSISTENT-RESIDENT, ONDER DIRECT GEZAG VAN HET NEDERLANDS-INDISCH GOVERNEMENT GEPLAATST. LOMBOK WERD VERDEELD IN DRIE GEBIEDEN: WEST, MIDDEN EN OOST, ELK ONDER HET BESTUUR VAN EEN NEDERLANDSE CONTROLEUR. ER WERDEN 24 DISTRICTEN GEVORMD, 12 MET EEN SASAK ALS DISTRICTSHOOFD EN 12 MET EEN BALINEES.

BIJ KONINKLIJK BESLUIT VAN 13 APRIL 1895 KREGEN ALLE MILITAIRES DIE TUSSEN 26 JUNI EN 24 DECEMBER 1894 MEEGEDAAN HADDEN AAN DE LOMBOK-EXPEDITIE HET LOMBOKKRUIS UITGEREIKT, DAT VERVAARDIGD WERD VAN OP DE LOMBOKKERS VEROVERD BRONZEN GESCHUT. EEN TWEEHONDERDTAL MANSCHAPPEN KREEG DAARNAAST OOK EEN ANDERE MILITAIRE ONDERSCHIEDING. OP 6 JULI 1895 SPELDE KONINGIN WILHELMINA DER NEDERLANDEN TIJDENS EEN MET PUBLICITEIT OMGEVEN OPENBARE BIJENKOMST OP HET HAAGSE MALIEVELD EEN AANTAL MILITAIRES PERSOONLIJK HET LOMBOKKRUIS OP.

TOT AAN DE VEROVERING VAN LOMBOK WAS OPIUM OP LOMBOK VERBODEN. DE NEDERLANDSE REGERING LEGALISEERDE HET GEBRUIK EN DE INVOER. HET WERD VOOR DE NEDERLANDSE OVERHEID DE BELANGRIJKSTE INKOMSTENBRON AFKOMSTIG UIT LOMBOK.

VOORDAT DE PURI'S VAN MATARAM EN TJAKRA WERDEN VERNIELD, KREGEN DE TROEPEN GELEGENHEID TOT PLUNDEREN. DE OFFICIEREN STELDEN INTUSSEN DE SCHATTEN VEILIG DIE IN DE SCHATKAMERS BLEKEN OPGESLAGEN. DE WAARDE VAN HET GOUD, DE ZILVEREN MUNTEN EN ANDERE KOSTBAARHEDEN BETEKENDEN DAT DEZE OPBRENGSTEN EEN GROOT DEEL VAN DE KOSTEN VAN DE EXPEDITIE DEKTE.[24][25] NAMENS DE NEDERLANDSE OVERHEID WERD VOORNAMELIJK VAN RATU AGUNG AGUNG NGURAH GDE KARANGASEM, MAAR OOK VAN ZIJN OVERLEDEN FAMILIELEDEN EN VERMOORDE VOLGELINGEN, IN TOTAAL 200 KILO GOUDGELD, 7199 KILO ZILVERGELD EN RUIM DUIZEND SIERVOORWERPEN GESTOLEN. PRONKSTUK IS EEN 75 KARAAT DIAMANT, EEN VAN DE GROOTSTE TER WERELD EN VERWERKT IN EEN GOUDEN RING. VRIJWEL ALLE MUNTEN WERDEN OMGESMOLTEN EN VERKOCHT TEN BEHOEVE VAN DE NEDERLANDSE SCHATKIST. IETS MEER DAN 240 VOORWERPEN, VOORNAMELIJK SIERVOORWERPEN EN ENKELE ZWAAR BESCHADIGDE MUNTEN, WERDEN OP 1 JULI 1977 AAN INDONESIË GEGEVEN. EEN DEEL IS NOG IN BEZIT VAN HET MUSEUM VOLKENKUNDE IN LEIDEN, WAARONDER DE LOMBOKDIAMANT.

OMDAT DE HAVEN VAN LOMBOK VOORAF, TIJDENS EN NA DE EXPEDITIE ENIGE TIJD WERD AFGESLOTEN VOOR BUITENLANDSE SCHEPEN, WERD DOOR DE NEDERLANDS-INDISCHE OVERHEID AAN DE NEDERLANDSE KONINKLIJKE PAKETVAART MAATSCHAPPIJ DE GELEGENHEID GEGEVEN HET ZEETRANSPORT TUSSEN BALI, LOMBOK EN SINGAPORE IN HANDEN TE KRIJGEN EN VANAF HET BEGIN TE MONOPOLISEREN. DE INKOMSTEN VOOR DE KPM, EVENALS DE KOERS VAN DE AANDELEN, SCHOTEN OMHOOG. NOG LANGE TIJD ZOU BINNEN DE ONDERNEMING EEN UITZONDERLIJK GOED JAAR 'EEN LOMBOKJAAR' GENOEMD WORDEN.[21] VAN DER WIJCK WAS OVERIGENS TOT AAN ZIJN BENOEMING TOT GOVERNEUR-GENERAAL ENKELE JAREN COMMISSARIS GEWEEST VAN DE KPM.

DE MILITAIRE AFLOOP OP LOMBOK HAD OOK EEN VERSCHUIVING OP BALI TOT GEVOLG. KARANGASEM BEHOORDE NU NIET MEER TOT DE LOMBOKDYNASTIE. GUSTI GDE DJELANTIK, DIE NAMENS DE VORST VAN LOMBOK DIT GEBIED BESTUURDE, WAS VÓÓR DE INNAME VAN MATARAM WEER TERUGGEKEERD NAAR BALI. OMDAT ER OVER ZIJN BEMOEIENIS MET HET CONFLICT IN LOMBOK GEEN EENDUIDIGE BERICHTEN WAREN AARZELDE MEN WAT MET HEM TE DOEN. UITEINDELIJK BENOEMDE HET GOVERNEMENT HEM OM ALS STEDEHOUDER NAMENS HET GOVERNEMENT DIT GEBIED TE BESTUREN ZODAT HIJ MET MINDER BEVOEGDHEDEN IN ZIJN OUDE ROL TERUGKEERDE